

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Μονογονεϊκές οικογένειες λόγω διαζυγίου: Θεματική ανάλυση
κειμένων παιδικής λογοτεχνίας για παιδιά τριών έως έξι ετών.**

**Single-parent families due to divorce: Thematic analysis of children's
literature texts for children three to six years old.**

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΓΕΩΡΓΙΑΔΑΚΗ ΕΙΡΗΝΗ- ΦΩΤΕΙΝΗ

ΑΕΜ: 3702

ΕΠΟΠΤΡΙΑ: ΠΛΙΟΓΚΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗ, ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

**Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ: ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΕΥΘΥΜΙΑ, ΕΙΔΙΚΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ
ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ**

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΜΑΙΟΣ 2022

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Λίστα Εικόνων	σελ.4
Λίστα Πινάκων	σελ.5
Ευχαριστίες	σελ.6
Περίληψη	σελ.7
Λέξεις- κλειδιά	σελ.7
Abstract	σελ.8
Keywords	σελ.8
Εισαγωγή	σελ.9

ΜΕΡΟΣ Α': Θεωρητικές Προσεγγίσεις

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Μονογονεϊκές οικογένειες και Εκπαίδευση	σελ.10
1.1.1 Μονογονεϊκή Οικογένεια	σελ. 10
1.1.2 Διαζύγιο	σελ.11
1.1.3 Εκτός γάμου μητρότητα	σελ. 12
1.1.4 Εκτός γάμου πατρότητα	σελ.13
1.1.5 Χηρεία	σελ.14
1.1.6 Ανασυσταμένη οικογένεια	σελ.14
1.1.7 Παιδική Λογοτεχνία	σελ.15

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 Οικογένεια και Σχολείο	σελ.17
2.2 Παιδική Ηλικία	σελ.18
2.3 Παιδικό Βιβλίο και Παιδί	σελ.18

ΜΕΡΟΣ Β': Μεθοδολογία Έρευνας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1 Σκοπός Έρευνας και Ερευνητικά Ερωτήματα	σελ. 20
---	---------

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1 Θεματική Ανάλυση	σελ.21
4.2 Κωδικοποίηση Δεδομένων	σελ.21
4.3 Ευρήματα	σελ.24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

5.1 Σημειωτική- Σημειολογία	σελ.28
5.2 Η ανάγνωση της εικόνας	σελ.28
5.3 Μέθοδοι ανάγνωσης της εικόνας	σελ.29
5.4 Ανάλυση εικόνων	σελ.31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

6.1 Συμπεράσματα της ανάλυσης	σελ.37
Βιβλιογραφία	σελ.41

Λίστα Εικόνων

Εικόνα 1: Η μικρή ηρωίδα αναπολεί τις οικογενειακές στιγμές στο υπνοδωμάτιό της.

σελ.31

Εικόνα 2: Ο Ιορδάνης, η Νεφέλη και ο μπαμπάς τους παίζουν επιτραπέζια στο σαλόνι περιτριγυρισμένοι από αγάπη.

σελ.33

Εικόνα 3: Η μητέρα της Αθηνάς συστήνει στην Αθηνά τον νέο της φίλο, Μιχάλη.

σελ.34

Εικόνα 4: Ο Χάρης παρακολουθεί τον πατέρα του να μαζεύει τα πράγματά του για τη μετακόμιση.

σελ.35

Λίστα Πινάκων

Πίνακας 1: Κωδικοποίηση δεδομένων όπου συλλέχτηκαν από τα κείμενα παιδικής λογοτεχνίας που αφορούν τις μονογονεϊκές οικογένειες για παιδιά προσχολικής ηλικίας. σελ.21

Πίνακας 2: Συντομογραφίες κειμένων παιδικής λογοτεχνίας με αντιστοιχία τίτλων.

σελ.24

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας, θα ήθελα να ευχαριστήσω την επόπτριά μου, Πλιόγκου Βασιλική, Επίκουρη Καθηγήτρια στο Τμήμα Νηπιαγωγών του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας για την καθοδήγηση, την στήριξη και βοήθεια στην επίλυση διάφορων δυσκολιών ή προβληματισμών, που αντιμετώπισα κατά τη διάρκεια της εκπόνησης της εργασίας, ανεξαρτήτως ώρας. Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω την κα. Παπαγεωργίου Ευθυμία, η οποία δέχτηκε να βαθμολογήσει την πτυχιακή μου εργασία. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους διδάσκοντες και τις διδάσκουσες, τη συμβολή των οποίων θεωρώ τεράστια στην ολοκλήρωση των σπουδών μου. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου και τις φίλες μου, οι οποίοι με στήριξαν με διάφορους τρόπους σε όλη την διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της πτυχιακής εργασίας είναι η διερεύνηση της οικογενειακής διαφορετικότητας σε κείμενα παιδικής λογοτεχνίας που αφορούν την νηπιακή ηλικία. Μέσα από τέσσερα βιβλία της παιδικής λογοτεχνίας, που πραγματεύονται την μονογονεϊκή οικογένεια μετά το διαζύγιο, εντοπίζονται οι διαφορετικές προσεγγίσεις για αυτές τις ηλικίες. Ο περιορισμένος αριθμός παραμυθιών που αφορούν αυτό το διαφορετικό οικογενειακό σχήμα αναδεικνύει τη δυσκολία της ελληνικής κοινωνίας για την εμβάθυνση και σ' αυτή τη μορφή της οικογενειακής οργάνωσης, πέρα της πυρηνικής οικογένειας. Τέλος, στο δεύτερο μέρος της έρευνας, αναλύονται και κάποιες εικόνες, οι οποίες πλαισιώνουν και ολοκληρώνουν την αφήγηση αυτών των βιβλίων.

Λέξεις-κλειδιά: οικογενειακά σχήματα/μορφές οικογενειακής οργάνωσης, μονογονεϊκή οικογένεια, διαζύγιο, εκτός γάμου μητρότητα, εκτός γάμου πατρότητα, χηρεία, ανασυσταμένη οικογένεια, παιδική λογοτεχνία

ABSTRACT

The dissertation aims to investigate family diversity in fairy tales related to infancy. The different approaches for these ages are identified through four fairy tales that deal with the single-parent family after divorce. The limited number of tales concerning this different family structure highlights the difficulty of Greek society in deepening of this form of family organization, beyond the nuclear family. Finally, in the second part of the research, some images are analyzed, which frame and complete the narration of these books.

Keywords: family forms/ forms of family organization, single-parent family, divorce, extramarital motherhood, extramarital paternity, widowhood, reconstituted family, children's literature

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα από τα πλέον πιο σύγχρονα οικογενειακά σχήματα αποτελούν οι μονογονεϊκές οικογένειες. Η οικογένεια είναι ένας κοινωνικός μηχανισμός που έχει ως στόχο την κοινωνικοποίηση, την φροντίδα και την προστασία πάσις φύσεως των μελών της (Μουσούρου, 2005). Τις τελευταίες δεκαετίες, την εδραίωση της μονογονεϊκότητας έχουν οδηγήσει ποικίλες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες. Γίνεται αντιληπτό πλέον πως αρχίζει να γίνεται κυρίαρχη και η μονογονεϊκή μορφή οργάνωσης πέρα της έγγαμης πυρηνικής οικογένειας (Πιλιόγκου, 2016). Σε κάποιες περιπτώσεις, το οικογενειακό σχήμα της μονογονεϊκής οικογένειας προκύπτει από το διαζύγιο. Μέσα από έρευνες έχει συνδεθεί η απουσία του ενός γονέα με ψυχολογικές και συναισθηματικές λειτουργίες των παιδιών. Οι επιπτώσεις αυτές είναι πιο εμφανείς στη βρεφική και νηπιακή ηλικία (Κοντοπούλου, 2007). Για αυτό και στην παρούσα εργασία θα μελετηθεί η θεματική ανάλυση κειμένων παιδικής λογοτεχνίας, ενός σημαντικού εργαλείου της προσχολικής εκπαίδευσης, αναφορικά με το σχήμα της μονογονεϊκής οικογένειας.

ΜΕΡΟΣ Α΄: ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Μονογονεϊκές οικογένειες και Εκπαίδευση

1.1.1 Μονογονεϊκή οικογένεια

Παρότι τα τελευταία χρόνια πραγματοποιούνται πολλές έρευνες σχετικά με τις μονογονεϊκές οικογένειες, στα πλαίσια της ελληνικής σύγχρονης οικογένειας αυτή η μορφή οικογενειακού σχήματος δεν έχει ερευνηθεί επαρκώς. Ένα από τα αποτελέσματα αυτών των μη επαρκώς ερευνών είναι και η μη ύπαρξη ενός ορισμού για τη σημασία της μονογονεϊκής οικογένειας (Κογκίδου, 1995). Σύμφωνα με σύγχρονες έρευνες, η μονογονεϊκή οικογένεια αποτελεί ένα διαφορετικό τύπο οικογενειακής οργάνωσης (Μουσούρου, 2005). Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Μπαμπάλη (2005), μονογονεϊκή οικογένεια ορίζεται η οικογένεια που αποτελείται από έναν γονέα, ο οποίος δεν έχει σύζυγο/ σύντροφο και ίσως, μαζί με άλλους ανθρώπους(για παράδειγμα τους γονείς του/της) ζει/ζουν με ένα άγαμο παιδί το οποίο εξαρτάται από αυτόν. Δεν αποτελεί μια πληθυσμιακή ομάδα αλλά πρόκειται για ένα μοντέλο οικογενειακής οργάνωσης. Οι μονογονεϊκές οικογένειες μπορεί να διαφέρουν ως προς τον τύπο, δηλαδή να δημιουργούνται μετά από διαζύγιο, διάσταση, χηρεία, εκτός γάμου μητρότητα, εκτός γάμου πατρότητα, αλλά και ως προς το κοινωνικό τους προφίλ ανάλογα το φύλο, την ηλικία, την καταγωγή, την κοινωνική προέλευση, το μορφωτικό επίπεδο, την οικονομική τους κατάσταση, την ύπαρξη ή μη βοήθειας ή υποστήριξης, όπως ένας συγγενής ή ένας φίλος (Πλιόγκου, 2008). Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί αύξηση στις μονογονεϊκές οικογένειες, τόσο στις χώρες της Βόρειας Ευρώπης όσο και στην Ελλάδα (Πλιόγκου, 2016). Η επίδραση που έχει η μονογονεϊκή οικογένεια στην ανατροφή του παιδιού έχει σχέση με το φύλο του, την ηλικία που έφυγε από τον άλλο γονέα, την στάση που υιοθετεί η μητέρα ή ο πατέρας, το λόγο που ο ένας γονιός απομακρύνθηκε και πλέον υπάρχει μόνο ένας γονέας, καθώς και από την υποστήριξη της υπόλοιπης οικογένειας (Πλιόγκου, 2008). Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, το 2011 καταγράφηκε ποσοστό 15,7% επί του συνολικού αριθμού οικογενειών με παιδιά. Λαμβάνοντας υπόψιν αυτά τα δεδομένα, δίνεται όλο και περισσότερο ενίσχυση τους ψυχολογικούς και

συναισθηματικούς τομείς των παιδιών που προέρχονται από οικογένειες με ενδοοικογενειακές αλλαγές. Τέλος, σύμφωνα με μελέτες, τα παιδιά που είναι μέλη μιας μορφής μονογονεϊκής οικογένειας έχουν περισσότερες πιθανότητες να εκδηλώσουν δυσκολίες στη συμπεριφορά τους, προβλήματα υγείας, σωματικά και ψυχικά, ή και ακόμη εκπαιδευτική αποτυχία σε σχέση με τα παιδιά που ζουν σε διγονεϊκή οικογένεια (Πλιόγκου, 2008).

1.1.2 Διαζύγιο

Τις τελευταίες δεκαετίες, ο αριθμός των διαζυγίων και των μονογονεϊκών οικογενειών έχουν σημειώσει σημαντική αύξηση (Χατζηχρήστου, Γκαρή, Μυλωνάς, Καρίτσα, Τσιόβουλου, Γιαβρίμης, 2014). Συγκριτικά με άλλες χώρες, η Ελλάδα, βρίσκεται στις χώρες με χαμηλά ποσοστά. Όμως, τις τελευταίες τρεις δεκαετίες ο αριθμός των διαζυγίων έχει υπερτριπλασιαστεί και διατηρείται σε υψηλά επίπεδα (Χατζηχρήστου, 1998). Σύμφωνα με τον Roussel (1980), το διαζύγιο, στις μέρες μας, αποτελείται ως ένα «φυσιολογικό» επακόλουθο στην πορεία ενός γάμου, το οποίο θα συνεχίσει να συναντάται και στο μέλλον. Συχνά οι άνθρωποι, στη σημερινή εποχή αντιμετωπίζουν διάφορες αλλαγές που αφορούν την οικογένεια είτε διάφορες μορφές, συχνά άτυπων, χωρισμών (Κογκίδου, 1995). Το διαζύγιο αποτελεί μια περίπλοκη διαδικασία όπου επιφέρει σημαντικές αλλαγές και επιπτώσεις στη ζωή των μελών μιας οικογένειας, με σημαντικότερες στους γονείς και τα παιδιά σε κοινωνικό, ψυχολογικό και κοινωνικό επίπεδο (Demo & Fine, 2010). Ένα μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας μελετά τις πιθανότητες που υπάρχουν παιδιά χωρισμένων γονιών να βιώσουν ως ενήλικες και εκείνοι το διαζύγιο στο δικός του έγγαμο βίο, σε σχέση με παιδιά που ζουν και μεγαλώνουν και με τους δυο τους γονείς (Amato & DeBoer, 2001). Αυτό είναι το φαινόμενο της «διαγενεακής μεταφοράς του διαζυγίου», όπως ονομάζεται, αυτή η διαμόρφωση μιας λιγότερο ισχυρής δέσμευσης για την ιδέα του γάμου που διαρκεί εσαεί (Cherlin, 2004). Το διαζύγιο, εκτός από την ύπαρξη κρίσης στη σχέση των μελών μιας οικογένεια, έχει και τις αντίστοιχες οικονομικές δαπάνες (Μουσούρου, 2005). Αποτελεί, ίσως, μια από τις πιο σύνηθες αιτίες μονογονεϊκότητας. Οφείλεται στη μη ικανοποιητική διαχείριση των ρόλων και των καθηκόντων των γονέων και συχνά μεγεθύνει τις δυσκολίες που ήδη υπάρχουν προσθέτοντας και άλλες πιθανές κρίσεις στην διαχείρισή τους (Μουσούρου, 2005). Επιπλέον, η επιμέλεια των παιδιών μετά το διαζύγιο είναι δικαίωμα και υποχρέωση και των δυο γονέων. Η επιμέλεια ορίζεται ως

η ανατροφή, η επίβλεψη, η εκπαίδευση του/των τέκνου/ων καθώς και ο προσδιορισμός του τόπου διαμονής του/των ανήλικου/ων τέκνου/ων. Μετά το διαζύγιο, αποτελεί το σημαντικότερο σημείο στην διαδικασία του χωρισμού τόσο για τους γονείς όσο και για τα παιδιά (Παπαδόπουλος, 2003). Σύμφωνα με τα άρθρα 1510, 1511, 1512, 1514 του Αστικού Κώδικα οι γονείς οφείλουν να επιβλέπουν από κοινού ό,τι αφορά το παιδί, την παρουσία του, καθώς και να εκπροσωπούν τις προσωπικές και περιουσιακές σχέσεις του τέκνου. Σε περίπτωση διαζυγίου, το δικαστήριο είναι αυτό που αποφασίζει αν την επιμέλεια θα την έχει ένας γονέας ή αν θα είναι από κοινού, εφόσον συμφωνήσουν αναφορικά με τον τόπο διαμονής του/των παιδιού/ων. Ακόμα, το δικαστήριο, αν το κρίνει απαραίτητο, μπορεί να αναθέσει την επιμέλεια σε τρίτο άτομο εφόσον κρίνει πως είναι το πλέον κατάλληλο για το παιδί. Γι' αυτό λαμβάνει υπόψιν όλα τα στοιχεία ώστε να αποφασίσει ορθά για το περιβάλλον που είναι το πιο κατάλληλο για την σωστή ψυχοσωματική ανάπτυξη του ανήλικου τέκνου (Κούσουλας, 1987). Επιπρόσθετα, η Κογκίδου (1995), αναφέρεται σε δυο μοντέλα σχετικά με την ανασύσταση της οικογένειας μετά το διαζύγιο των γονέων. Σύμφωνα με το πρώτο μοντέλο, η διάλυση της πυρηνικής οικογένειας προκαλείται από το διαζύγιο. Ο μόνος γονέας, μετά το διαζύγιο, επιδιώκει να δημιουργήσει μια νέα οικογένεια ή συμβίωση που θα λειτουργεί υποκατάστατα. Έτσι, γίνεται προσπάθεια αποκατάστασης της σταθερότητας με την επαναδημιουργία ενός νέου οικογενειακού σχήματος, τα οποίου μέλη θεωρούνται μέλη της οικογένειας. Αξίζει να σημειωθεί πως κάθε γονέας θεωρείται μοναδικός και αναντικατάστατος. Η οικογενειακή σταθερότητα που θα υπάρξει στην εκ νέου οικογένεια εξαρτάται και από την σταθερότητα που υπήρχε στην αρχική. Όσον αφορά το δεύτερο μοντέλο, το διαζύγιο αποτελεί μια περίοδο μετάβασης κατά την οποία συναντάται το εκ νέου συγκροτημένο οικογενειακό σχήμα της αρχικής οικογένειας (Κογκίδου, 1995). Τέλος, το διαζύγιο εκτός από συζυγική ρήξη σημαίνει και κοινωνική δέσμευση- συμφωνία των γονέων απέναντι στα παιδιά ότι θα είναι για πάντα εκεί και θα τους εξασφαλίζουν οικογενειακή σταθερότητα και μια οικογένεια που ίσως μπορεί να διαφέρει από αυτή που είχαν στην αρχή, αλλά θα βοηθάει στην αποφυγή άσχημων επιδράσεων στα παιδιά (Κογκίδου, 1995).

1.1.3 Εκτός γάμου μητρότητα

Σύμφωνα με έρευνες, η μονογονεϊκότητα φαίνεται πως είναι γυναικεία υπόθεση, καθώς αναδείχθηκε η δυναμικότητα και ο επιβλητικός ρόλος της γυναίκας

μέσω των αλλαγών στις οικογενειακές δομές και στους παραδοσιακούς ρόλους. Σύμφωνα με την Μουσούρου (2002), η αύξηση στα ποσοστά των μονογονεϊκών οικογενειών οφείλεται στην μείωση των προκαταλήψεων απέναντι στις ανύπαντρες μητέρες, στην αυτονομία των γυναικών, στην αύξηση των διαζυγίων και στη μείωση των γάμων (Μουσούρου, 2002). Οι λόγοι που μια ανύπαντρη μητέρα αποφασίζει να μεγαλώσει μόνη ένα παιδί είναι οικονομικοί, συναισθηματικοί και κοινωνικοί. Μια μητέρα μπορεί να οδηγηθεί σε εκτός γάμου μητρότητα ώστε να επιλυθούν διάφορα προβλήματα. Στη σημερινή εποχή, ο θεσμός της οικογένειας βρίσκεται σε εξέλιξη και αλλαγή (Παπαγιάννη, Φώτιου, 2010). Σύμφωνα με έρευνες, στην Ελλάδα εκτός γάμου παιδιά γεννήθηκαν σε ποσοστό 3,3% (Ρήγα, 2006). Υπάρχουν πολλές μορφές εκτός γάμου μητρότητας. Πιο αναλυτικά, οι γυναίκες που μεγαλώνουν το παιδί χωρίς βοήθεια, οι γυναίκες που παντρεύονται τον πατέρα του παιδιού μετά τον ερχομό του, οι γυναίκες που μεγαλώνουν το παιδί τους σε ελεύθερη συμβίωση και οι γυναίκες που μεγαλώνουν το παιδί τους μαζί με την οικογένειά τους. Αυτές οι μορφές έχουν κάποιες διαφορές. Στην περίπτωση που η μητέρα αποφασίζει να μεγαλώσει συνειδητά το παιδί γνωρίζει, εκ των προτέρων, πως θα καλύψει η ίδια τα έξοδα για την ανατροφή του. Αντίθετα, αν η μητρότητα δεν είναι συνειδητή επιλογή, η κατάσταση περιπλέκεται. Ανάλογα την οικονομική τους κατάσταση αποφασίζουν είτε να ζήσουν μόνες με το παιδί είτε με την οικογένεια της. Σε αυτή την περίπτωση, η μητέρα είναι πιθανό να μην έχει συνειδητοποιήσει επαρκώς την κατάσταση, με αποτέλεσμα να μην την χειριστεί κατάλληλα τόσο την περίοδο της εγκυμοσύνης όσο και μετά τη γέννηση του παιδιού. Τέλος, το δίκτυο που υποστηρίζει την άγαμη μητέρα, ως επί το πλείστον, το οικογενειακό περιβάλλον (Παπαγιάννη, Φώτιου, 2010).

1.1.4 Εκτός γάμου πατρότητα

Η έννοια της πατρότητας, τα τελευταία χρόνια, ερευνάται πολύ από θεωρητικής και ερευνητικής απόψεως. Όσον αφορά την εκτός γάμου πατρότητα υπάρχουν περιορισμένα δεδομένα. Σύμφωνα με Day, Lewis, O'Brien, Lamb (2005), η κατανόηση της έννοιας «πατρότητα» πρέπει να συμπεριλάβει και τις προσωπικές και κοινωνικές αντιλήψεις των ανθρώπων, λαμβάνοντας υπόψιν τις πολιτισμικές, οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες συνδυάζοντας και την εμπειρία των πατεράδων. Από αυτό γίνεται αντιληπτό ότι ο πατέρας είναι μια ανομοιογενής ομάδα με διαφορετική ταυτότητα, η οποία μπορεί να επηρεάσει αλλά και να επηρεαστεί από την

εμπειρία και τις πρακτικές που ακολουθεί ο πατέρας (Λιμνιάτη, 2010). Η αναγνώριση πατρότητας έχει σημαντικές νομικές συνέπειες τόσο σε ηθικό και προσωπικό επίπεδο, όσο και νομικό και οικονομικό (Χίου, 2013). Το παιδί που έχει γεννηθεί εκτός γάμου, μπορεί να αναγνωρισθεί από τον πατέρα είτε με την συναίνεση της μητέρας, εφόσον είναι στη ζωή, είτε αν δεν υπάρχει η μητέρα εν ζωή, η δήλωση του πατέρα είναι αρκετή ώστε να το αναγνωρίσει (Βαονάκης, 2020).

1.1.5 Χηρεία

Σε σχέση με τις υπόλοιπες κατηγορίες μονογονεϊκής οικογένειας, οι χήροι έχουν την μεγαλύτερη κοινωνική αποδοχή. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι ο λόγος στον οποίο οφείλεται η μονογονεϊκότητα είναι αναπόφευκτος. Ακόμη, σε αρκετές περιπτώσεις έχουν καλύτερη οικονομική κατάσταση σε σχέση με τους υπόλοιπους μόνους γονείς διότι έχουν κάποια σύνταξη και όλη την περιουσία, είτε είναι κινητή είτε ακίνητη. Για τα παιδιά, τα οποία ο ένας από τους δύο γονείς έχει φύγει από τη ζωή, είναι σα να έχει έρθει το τέλος του κόσμου. Τα συναισθήματα που τα περικλείουν είναι η λύπη, ο φόβος, ο θυμός. Ένας μεγάλος αριθμός παιδιών βιώνουν το πένθος κατά τη διάρκεια των σχολικών χρόνων. Πολλές φορές μπορεί να εκδηλώνουν συμπεριφορές ενοχής, απάθειας, ενώ δεν είναι λίγες οι φορές που μπορεί να απομονώνονται και από τα οικεία άτομα που έχουν ανάγκη. Είναι σημαντικό το παιδί να μην βιώσει την απομόνωση αλλά να έχει δίπλα του ανθρώπους που το αγαπούν και μπορούν να το στηρίξουν. Αυτά τα άτομα μπορεί να είναι άτομα μεγαλύτερα από εκείνον ή και συνομήλικοι. Παρ' όλα αυτά, δεν είναι σπάνιο και οι φίλοι να απομονώσουν το ίδιο το παιδί. Τα παιδιά στην παιδική ηλικία φοβούνται το θάνατο και δεν ξέρουν πως να συμπεριφερθούν στον/η φίλο/η που το βιώνει, προκαλώντας τους αμηχανία και αποφεύγοντάς τον/την (Καρακώστα, 2006).

1.1.6 Ανασυσταμένη οικογένεια

Στη σύγχρονη κοινωνία υπάρχουν ποικίλα οικογενειακά σχήματα. Ένα από αυτά είναι η ανασυσταμένη, ή αλλιώς μεικτή, οικογένεια. Ορίζεται ως η οικογένεια η οποία προέρχεται από προηγούμενες γάμους της μητέρας ή του πατέρα και αποτελείται από παιδιά τα οποία μεταξύ τους θεωρούνται ετεροθαλή αδέρφια (Insabella, 2002). Για να δημιουργηθεί αυτό το σχήμα οικογένειας κρίνεται απαραίτητο να έχει επέλθει χωρισμός ή θάνατος σε ένα από τα δύο μέλη του ζευγαριού στην προηγούμενη

οικογένειά τους (Hayman, 2010). Υπάρχουν τέσσερις διαφορετικοί τύποι αναφορικά με τις ανασυσταμένες οικογένειες. Ο πρώτος τύπος είναι η μητέρα ή ο πατέρας να χηρεύσει. Σε αυτή την περίπτωση, παραμένουν υπεύθυνοι για τα παιδιά του συντρόφου τους, ο οποίος έχει φύγει από τη ζωή, όταν ξεκινούν μια νέα σχέση. Ο δεύτερος τύπος είναι η μητέρα ή ο πατέρας να είναι χωρισμένη/ος και να φέρνει παιδιά στη νέα σχέση μετά το χωρισμό και των δύο. Ο τρίτος τύπος ονομάζεται πολύπλοκη οικογένεια. Σε αυτό τον τύπο και οι δυο φέρνουν παιδιά στη νέα τους σχέση. Τέλος, ο τέταρτος τύπος είναι το ζευγάρι, εκτός από τα παιδιά από προηγούμενες σχέσεις, να έχουν κοινά παιδιά στην νέα τους οικογένεια (Hayman, 2010).

1.1.7 Παιδική Λογοτεχνία

Η παιδική λογοτεχνία ορίζεται ως το μέρος στο οποίο υπάρχουν αρμονικά και λειτουργούν όλα τα λογοτεχνικά έργα ομαλά, τα οποία απευθύνονται με άμεσο ή έμμεσο τρόπο στις απαιτήσεις και στα ενδιαφέροντα των παιδιών- αναγνωστών νηπιακής, παιδικής και εφηβικής ηλικίας και ανταποκρίνονται σε αντιληπτικό, γλωσσικό και συναισθηματικό τους επίπεδο. Σκοπό έχει να ψυχαγωγήσει, να ευχαριστήσει, να δημιουργήσει και να συγκινήσει αισθητικά το παιδί. Ακόμα, έχει ως σκοπό να διαμορφώσει το παιδί ως νέο πολίτη (Χριστοφιδέλλη, 2015). Η νηπιακή ηλικία θεωρείται κρίσιμη για την μέλλουσα εξέλιξη του, γι' αυτό και θεωρείται σημαντική η πρώιμη επαφή του παιδιού με το βιβλίο (Αγγελοπούλου, 1986). Το βιβλίο θεωρείται το πλέον κατάλληλο μέσο είτε ως γνωστικό αντικείμενο είτε ως αισθητικό μέσο για την πολύπλευρη ανάπτυξη του (Τσιλιμένη, 1999). Στην ηλικία των 3-8 ετών, το παιδί αρχίζει να καταλαβαίνει τον λόγο και να ακολουθεί την εξέλιξη της πλοκής. Το λογοτεχνικό βιβλίο θεωρείται ιδανικό ώστε το παιδί να αναπτυχθεί κοινωνικοσυναισθηματικά, αισθητικά και νοητικά (Τσιλιμένη, 1999). Το λογοτεχνικό βιβλίο βοηθάει το παιδί να αποκτήσει αναγνωστικές εμπειρίες καθώς στόχους του έχει το παιδί να καλλιεργήσει τη γλώσσα, να αποκτήσει αξίες και αυτονομία, να αποκτήσει εμπειρίες από το φυσικό περιβάλλον και να μνηθεί στην ανάγνωση (Τσιλιμένη, 1999). Τέλος, εξίσου βοηθούν τα παραμύθια βοηθούν στο να αναπτυχθεί πνευματικά σωστά το παιδί, οπότε είναι σημαντικό η οικογένεια και το σχολείο να ωθούν το παιδί στην ανάγνωσή τους (Χριστοφιδέλλη, 2015). Το παιδί σταδιακά σταματά να ενδιαφέρεται για το φανταστικό και το μαγικό αλλά αρχίζει να ενδιαφέρεται για το περιβάλλον και

τον κόσμο μέσα στον οποίο ζει προτιμώντας παραμύθια με αναφορές στα ζώα και σε αντικείμενα της καθημερινότητας (Χριστοφιδέλλη, 2015).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 Οικογένεια και Σχολείο

Σημαντικός παράγοντας αυτής της προσπάθειας είναι η συνεργασία του σχολείου με την οικογένεια και η έμφαση που δίνεται στην αλληλεπίδραση (γνωστική και συναισθηματική) μεταξύ του γονέα με το παιδί (Χατζηχρήστου, Κατή, Γεωργουλέας, Λυκιστάκου & Υφαντή, 2012). Ο θεσμός του σχολείου δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστος, καθώς αποτελεί κύριο μέρος της διαμόρφωσης των παιδιών παράλληλα με την οικογένεια, ώστε να είναι ικανά να ανταπεξέλθουν σε όλες τις κοινωνικές συνθήκες. Δεν θα μπορούσε το ελληνικό σχολείο, ως υποσύστημα της κοινωνίας, να αναγνωρίσει και να αποδεχτεί όλα τα μοντέλα οργάνωσης της οικογένειας, όπως είναι και οι μονογονεϊκές οικογένειες. Η οικογένεια αποτελεί το σημείο αναφοράς των παιδιών, κυρίως όταν βρίσκονται για πρώτη φορά στην τάξη. Για αυτό, η οικογένεια και το σχολείο αποτελούν δυο θεσμούς, οι οποίοι πρέπει να συνεργάζονται και να αλληλοσυμπληρώνονται, με στόχο την διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού και την θετική του αναπτυξιακή πορεία. Οι γονείς αποτελούν τα σημαντικότερα πρόσωπα για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας, για τον λόγο αυτό, η συνεργασία με το σχολείο προϋποθέτει να βασίζεται στην εμπιστοσύνη και στον αλληλοσεβασμό.

Αναφορικά με τη σχολική επιτυχία του παιδιού, ένας παράγοντας που επηρεάζει το παιδί είναι η ηλικία του παιδιού κατά την οποία οι δυο γονείς να πάρουν διαζύγιο. Ακόμα, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που την επηρεάζουν. Πιο συγκεκριμένα, το φύλο του μόνου γονέα, το φύλο του παιδιού, αν ο γονέας εργάζεται, η συμμετοχή του απόντος γονέα στην οικογένεια, η δυνατότητα πρόσβασης της οικογένειας σε δίκτυα που μπορούν να τους υποστηρίξουν, η κοινωνική και οικονομική κατάσταση της οικογένειας και η σχέση των γονέων πριν και μετά την μονογονεϊκότητα (Μπαμπάλης, 2005). Τέλος, το σχολείο, εφαρμόζοντας ένα πλαίσιο συμβουλευτικών και ψυχοκοινωνικών δράσεων, βοηθάει στην αντιμετώπιση θεμάτων προσαρμογής παιδιών που προέρχονται από διαζευγμένους γονείς αλλά και στην ευαισθητοποίηση των παιδαγωγών σχετικά με αυτό το θέμα (Χατζηχρήστου, Γκαρή, Μυλωνάς, Καρίτσα, Τσιόβουλου, Γιαβρίμης, 2014).

2.2 Παιδική Ηλικία

Η παιδική ηλικία, είναι η σημαντικότερη εποχή στη ζωή ενός ανθρώπου καθώς είναι σημαντική για την αναπτυξιακή του πορεία (βιολογική, ψυχοπνευματική, πολιτισμική) (Παπαδάτος, 2016). Αποτελεί ένα κοινωνικό κατασκεύασμα της σύγχρονης κοινωνίας όπου είναι επακόλουθο της σχέσης της οικογένειας και της εκπαίδευσης. Δεν αλλάζει στο χώρο και στο χρόνο, διαμορφώνεται μέσα από το κοινωνικοπολιτισμικό του πλαίσιο όπου βρίσκεται. Η παιδική ηλικία με την έννοια της παιδικότητας, είναι μια προσέγγιση των νεότερων χρόνων. Υπό αυτή την νοηματοδότηση, το παιδί δύναται να ζήσει ως παιδί. Ακόμη, είναι διαχωρισμένη από τις υπόλοιπες ηλικιακές κατηγορίες. Προσεγγίζεται ως το στάδιο εκείνης της μετάβασης από την ανωριμότητα στην ωριμότητα και την παράλληλη εισχώρηση στον ενήλικο κόσμο (Πλιόγκου, 2008).

2.3 Παιδικό Βιβλίο και Παιδί

Σημαντική είναι η παρακολούθηση των αναπτυξιακών σταδίων του παιδιού με τα κατάλληλα βιβλία. Παράγοντες που επηρεάζουν τις αναγνωστικές ικανότητες και τα ενδιαφέροντα των παιδιών, εκτός από την ηλικία, είναι το φύλο, η νοημοσύνη και τα ερεθίσματα από το οικογενειακό, το σχολικό και το κοινωνικό τους περιβάλλον (Καρπόζηλου, 1994). Η σχέση του παιδιού με το βιβλίο είναι κοντά σε ένα ρεαλισμό που αφορά την αλήθεια και τη μη απόκρυψη της πραγματικότητας (Παπαδάτος, 2016). Το παιδί πρέπει να ανακαλύψει τον κόσμο της πραγματικότητας, καθώς αργότερα ο ίδιος θα είναι αυτός που θα τον δημιουργήσει. Το παιδί οφείλει και πρέπει να έρθει σε επαφή με το κείμενο, να το συσχετίσει με την καθημερινότητα και τις εμπειρίες του και στο τέλος να το εντάξει συνειδητά ή μη στις σκέψεις και στις πράξεις του. Αυτό, φυσικά, δεν σημαίνει την σίγουρη επιρροή του αναγνώστη ή την αξιοποίηση των αναγνωστικών του εμπειριών με τον ίδιο τρόπο (Παπαδάτος, 2016). Με βάση αυτά αλλά και με βάση τα βιβλία της παιδικής λογοτεχνίας όπου έχουν ως κεντρικό ήρωα το παιδί, μπορεί να γίνει αναφορά στους ομόκεντρους κύκλους στους οποίους ισχύει ένας ρεαλισμός και εμβαθύνοντας στον πρώτο ομόκεντρο κύκλο καθώς αυτός είναι ο κύκλος που σχετίζεται περισσότερο με την έρευνα της παρούσας εργασίας. Αναλυτικά, ο πρώτος ομόκεντρος κύκλος («εσωτερικός κύκλος») αφορά τις διαπροσωπικές σχέσεις και τα ατομικά προβλήματα, ο δεύτερος («μεσαίος κύκλος») πραγματεύεται το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον και τέλος, ο τρίτος («ο εξωτερικός κύκλος») αναλύει

οικουμενικά θέματα και προβλήματα. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται σε θέματα σχετικά με τη γέννηση, το θάνατο, το εργαζόμενο παιδί, την παιδική ηλικία και τις ρουτίνες τους, τις σχέσεις των γονιών με τα παιδιά, τις σχέσεις των παιδιών με τους συνομηλίκους τους και τα προβλήματα που αφορούν την οικογένεια, όπως το διαζύγιο. Σε αυτά τα βιβλία, υπερισχύει ένας «προσωπικός / ατομικός ρεαλισμός», ο οποίος διαμορφώνεται από τις σχέσεις των ατόμων στο πλαίσιο της οικογένειας, του σχολείου και των διαφυλικών σχέσεων. Ο προσωπικός αυτός ρεαλισμός, διαμορφώνεται σε πρωταρχικές βάσεις αναφορικά με την ολοκλήρωση του παιδιού ως προσωπικότητα. (Παπαδάτος, 2016). Σύμφωνα με θεωρητικούς της παιδικής λογοτεχνίας, η παιδική ηλικία θεωρείται μια έννοια κατασκευασμένη ώστε να ανταποκρίνονται στις απόψεις και τις κοινωνικές επιταγές που ισχύουν κάθε φορά (Κανατσούλη, 2018). Επομένως, στα βιβλία της παιδικής λογοτεχνίας, μέσω των ηρώων, περνάει η παιδική ηλικία στους αναγνώστες τους. Ο αναγνώστης εμπλέκεται σε μια διαδικασία ανάκλησης εμπειριών. Γίνεται μια συνεχής ανάκληση, καθώς τα θέματα των παιδικών βιβλίων είναι άμεσα ή έμμεσα εμπνευσμένα από τα βιώματα των παιδιών- μικρών αναγνωστών. Βασικός στόχος, με βάση τα προαναφερθέντα, είναι η τέρψη του αναγνώστη έχοντας ως στόχο παράλληλα και στην κοινωνική του ανάπτυξη και την διαμόρφωση της προσωπικότητάς του (Κανατσούλη, 2018). Σύμφωνα με τον Bruno Bettelheim, η παιδική λογοτεχνία έχει ως στόχο να τέρψει ή να πληροφορήσει ή και τα δυο μαζί. Από ένα λογοτεχνικό βιβλίο, λοιπόν, το παιδί αποκομίζει γνώσεις οι οποίες αφορούν τον εσωτερικό κόσμο και τις ανθρώπινες σχέσεις, χωρίς παρ'όλα αυτά να αποκλείονται και η αποκόμιση άλλου είδους γνώσεων (Κανατσούλη, 2018).

ΜΕΡΟΣ Β': ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

3.1 Σκοπός Έρευνας και Ερευνητικά Ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθεί η μονογονεϊκότητα για τα παιδιά προσχολικής ηλικίας μέσα από τα παραμύθια για παιδιά ηλικίας τριών έως έξι (3-6) ετών, που πραγματεύονται τη συγκεκριμένη μορφή οικογενειακής οργάνωσης.

Τα ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας μετά από τη μελέτη της βιβλιογραφίας και του υπό διερεύνηση υλικού:

1. Με ποιον τρόπο οι γονείς ανακοινώνουν το διαζύγιο στα παιδιά;
2. Πώς διαμορφώνεται η επικοινωνία των γονέων με τα παιδιά μετά από ένα διαζύγιο;
3. Ποια είναι τα συναισθήματα που δημιουργούνται στα παιδιά μετά τον χωρισμό των γονιών τους;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

4.1 Θεματική Ανάλυση

Σύμφωνα με τον Braun και Clarke (2012), η θεματική ανάλυση ορίζεται ως επαναλαμβανόμενα νοήματα μέσα σε ένα σύνολο δεδομένων όπου η αναγνώριση, η οργάνωση και η κατανόησή τους γίνεται συστηματικά. Με αυτό τον τρόπο, ο/η ερευνητής/τρια κατακτά τρόπους νοηματοδότησης μέσω την ανίχνευση πολυάριθμων μοτίβων νοημάτων, καθώς και αποκτά εμπειρίες ως προς αυτήν. Παρ'όλα αυτά, εστιάζει σε εκείνα που τον αφορούν με βάση, κάθε φορά, το προς διερεύνηση θέμα και μπορούν να απαντήσουν τα ερευνητικά του ερωτήματα.

Δεν αποτελεί μια «τεχνική» διαδικασία, αλλά μια διαδικασία η οποία έχει ως προϋπόθεση την ενεργητικότητα και τη δημιουργικότητα του ερευνητή. Αποτελεί, λοιπόν, μια ευέλικτη μέθοδο, η οποία δύναται να αξιοποιηθεί ποικιλοτρόπως (Braun & Clarke, 2012). Θα ερευνηθούν, λοιπόν, τέσσερα κείμενα παιδικής λογοτεχνίας με τη χρήση της θεματικής ανάλυσης

4.2 Κωδικοποίηση Δεδομένων

Διαζύγιο	Επικοινωνία γονέα με το παιδί/ παιδιά	Συναίσθημα παιδιών
«Όταν οι γονείς μου χώρισαν και ο μπαμπάς μετακόμισε σε άλλο σπίτι χρειάστηκα λίγο χρόνο για να το συνηθίσω» (κειμ.1)	«Κάθε φορά που ερχόταν να με πάρει και να πάμε στο καινούριο του σπίτι, έκλαιγα, φώναζα κι έκανα μεγάλη φασαρία» (κειμ.1)	«Στην αρχή ήμουν τόσο θυμωμένη και στενοχωρημένη όταν μετακόμισε ο μπαμπάς που δεν ήθελα να του μιλήσω» (κειμ.1)
«Πάνε λίγες εβδομάδες που μαζί με τον μπαμπά τους ανακοίνωσαν στον Ιορδάνη και στη Νεφέλη πως αποφάσισαν να χωρίσουν. Ζώντας σε διαφορετικά	«Ο μπαμπάς μού έλεγε συνεχώς ότι παρ'όλο που απέκτησε μια καινούργια φίλη, τίποτα δεν θα	«Στενοχωριόμουν αρκετά όταν έφευγε» (κειμ.1)

<p>σπίτια, νιώθουν πως θα είναι πιο ήρεμοι και σιγά σιγά πιο χαρούμενοι» (κειμ.2)</p>	<p>άλλαζε στη σχέση μας και πως θα ήταν πάντα δίπλα μου, ό,τι και αν συνέβαινε» (κειμ.1)</p>	
<p>«Η μαμά και ο μπαμπάς της Αθηνάς δε ζουν πια μαζί. Δεν αγαπούσαν αρκετά ο ένας τον άλλον. Ο μπαμπάς της μετακόμισε σε άλλο σπίτι» (κειμ.3)</p>	<p>«Μιλούσα με το μπαμπά στο τηλέφωνο κάθε μέρα και τον επισκεπτόμουν στο σπίτι του κάθε βδομάδα. Όποτε είχαμε κάποια γιορτή, ο μπαμπάς ερχόταν στο σπίτι για να γιορτάσει μαζί μας» (κειμ.1)</p>	<p>«Όμως μου λείπει πολύ που δεν είμαστε όλοι μαζί σαν οικογένεια, εγώ, η μαμά και ο μπαμπάς» (κειμ.1)</p>
<p>«Κι' αυτή σκέφτεται συχνά τη μαμά και το μπαμπά της και πως ήταν η ζωή τους πριν χωρίσουν» (κειμ.3)</p>	<p>«Μόνο ο μπαμπάς με καταλαβαίνει! Την Κυριακή που πήγαμε μαζί στην προπόνηση, με ρώτησε αν είμαι στεναχωρημένος που θα πρέπει μετά να χωριστούμε...» (κειμ.2)</p>	<p>«Όταν μου είπαν ότι ο μπαμπάς θα παντρευτεί, δεν μπορούσα να το πιστέψω! Ήμουν θυμωμένη με το μπαμπά, επειδή δεν έδινε σ' εμένα και στη μαμά άλλη μία ευκαιρία» (κειμ.1)</p>
<p>«Οι σκέψεις τριγυρίζουν συνεχώς μέσα στο μυαλό της. Και για όλα φταίει αυτός ο ηλίθιος χωρισμός, σκέφτεται» (κειμ.3)</p>	<p>«Λοιπόν, Ιορδάνη, τι λες; Ετοιμάζουμε τις τσάντες μας για αύριο; Είναι Σαββατοκύριακο και θα πάμε στο</p>	<p>«Δεν είναι φασαριόζικο, μαμά!», τη διακόπτει εκείνος, «είναι κάπως... στενάχωρο! Και δεν με καταλαβαίνεις ούτε</p>

	σπίτι του μπαμπά!» (κειμ.2)	εσύ ούτε η Νεφέλη!» (κειμ.2)
«Ξέρεις, Χάρη, ο μπαμπάς σου και εγώ αγαπηθήκαμε πολύ. Όμως, πλέον δεν αγαπιόμαστε. Δεν μπορούμε πια να ζούμε μαζί», «Αποφασίσαμε, λοιπόν, να χωρίσουμε» (κειμ.4)	«Η Αθηνά και ο αδερφός της ο Στέφανος μένουν μαζί του κάθε δύο εβδομάδες, αλλά δεν είναι όπως πριν» (κειμ.3)	«Η Αθηνά νοιώθει πολύ λυπημένη χωρίς το μπαμπά της. Είναι πολύ χειρότερα από το να χάσει την αγαπημένη της κούκλα ή να σχίσει το καλύτερο παντελόνι της» (κειμ.3)
	«Οι γονείς του Χάρη έχουν την επιμέλειά του από κοινού: μια εβδομάδα θα μένει με τη μαμά του και μια με το μπαμπά του» (κειμ.4)	«Βαθιά μέσα της, η Αθηνά ελπίζει ότι κάποτε θα γυρίσει, γιατί πιστεύει ότι η μαμά και ο μπαμπάς πρέπει να ζούνε μαζί» (κειμ.3)
		«Κάθε Κυριακή βράδυ ο Χάρης αλλάζει σπίτι. Σήμερα χαίρεται που θα δει τον μπαμπά του. Ταυτόχρονα, όμως, στεναχωριέται που πρέπει να αποχαιρετήσει τη μαμά του. Κι έτσι αισθάνεται θυμό. Χτυπάει τα πόδια του με μανία και κυλιέται στο πάτωμα!» (κειμ.4)

Πίνακας 1: Κωδικοποίηση δεδομένων όπου συλλέχτηκαν από τα κείμενα παιδικής λογοτεχνίας που αφορούν τις μονογονεϊκές οικογένειες για παιδιά προσχολικής ηλικίας

Τίτλοι κειμένων παιδικής λογοτεχνίας	Συντομογραφίες παραμυθιών
Ο μπαμπάς παντρεύεται	κειμ.1
Και η αγάπη σε ποιο σπίτι μένει	κειμ.2
Θα είσαι πάντα ο μπαμπάς μου	κειμ.3
Τα πρώτα μου γιατί: Το διαζύγιο	κειμ.4

Πίνακας 2: Συντομογραφίες κειμένων παιδικής λογοτεχνίας με αντιστοιχία τίτλων

4.3 Ευρήματα

Στην ανάλυση των δεδομένων βοήθησε η μέθοδος της Ανάλυσης Περιεχομένου καθώς με την συγκεκριμένη μέθοδο καταγράφηκαν οι αναφορές στις υπό διερεύνηση κατηγορίες, έγινε σύνδεση μεταξύ των αναφορών καθώς και σχολιάστηκε το περιεχόμενο των κειμένων (Πλιόγκου, 2011). Τα δεδομένα που θα αναλυθούν εντοπίστηκαν με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν προς διερεύνηση. Η ανάλυση των δεδομένων των παραμυθιών κατέδειξε πως οι γονείς όταν ανακοινώνουν στα παιδιά πως πρόκειται να χωρίσουν αναφέρουν συχνότερα ως αίτιο την μη επαρκή ύπαρξη αγάπης μεταξύ τους και πως με το χωρισμό όλα θα γίνουν καλύτερα. Μπορεί τα αίτια να είναι πολλά και να ποικίλουν αλλά πάνω απ' όλα βάζουν την ευτυχία και την ψυχική υγεία των παιδιών τους. Χαρακτηριστικά αποσπάσματα είναι «*Πάνε λίγες εβδομάδες που μαζί με τον μπαμπά τους ανακοίνωσαν στον Ιορδάνη και στη Νεφέλη πως αποφάσισαν να χωρίσουν. Ζώντας σε διαφορετικά σπίτια, νιώθουν πως θα είναι πιο ήρεμοι και σιγά σιγά πιο χαρούμενοι*» (κειμ.2), «*Η μαμά και ο μπαμπάς της Αθηνάς δε ζουν πια μαζί. Δεν αγαπούσαν αρκετά ο ένας τον άλλον. Ο μπαμπάς της μετακόμισε σε άλλο σπίτι*» (κειμ.3), «*Ξέρεις, Χάρη, ο μπαμπάς σου και εγώ αγαπηθήκαμε πολύ. Όμως, πλέον δεν αγαπιόμαστε. Δεν μπορούμε πια να ζούμε μαζί*», «*Αποφασίσαμε, λοιπόν, να χωρίσουμε*» (κειμ.4). Παρ'όλο που οι γονείς προσπαθούν να εξηγήσουν όσο πιο απλά τα αίτια και να γίνει αυτή η αλλαγή στην καθημερινότητα των παιδιών όσο πιο ομαλή και εύκολη, τα παιδιά μπορεί να δυσκολεύονται να το αποδεχτούν, αναπολώντας τις οικογενειακές στιγμές που είχαν και κατηγορώντας τον χωρισμό για αυτή την αλλαγή που επρόκειτο να συμβεί. Για παράδειγμα, «*Όταν οι γονείς μου χώρισαν και ο μπαμπάς μετακόμισε σε άλλο σπίτι χρειάστηκα λίγο χρόνο για να το συνηθίσω*» (κειμ.1), «*Όμως μου λείπει πολύ που δεν είμαστε όλοι μαζί σαν οικογένεια, εγώ, η μαμά και ο μπαμπάς*» (κειμ.1), «*Κι' αυτή σκέφτεται συχνά τη μαμά και το μπαμπά της και πως ήταν η ζωή*

τους πριν χωρίσουν» (κειμ.3), «Οι σκέψεις τριγυρίζουν συνεχώς μέσα στο μυαλό της. Και για όλα φταίει αυτός ο ηλίθιος χωρισμός, σκέφτεται» (κειμ.3). Ακόμη, μετά το διαζύγιο οι γονείς προσπαθούν να μοιράζουν το χρόνο έτσι ώστε να περνούν εξίσου ποιοτικό χρόνο τα παιδιά και με τους δυο. Όπως αναφέρθηκε στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, η επιμέλεια των παιδιών μετά το διαζύγιο είναι δικαίωμα και υποχρέωση και των δυο γονέων. Αναλυτικότερα, αναφέρεται «Μιλούσα με το μπαμπά στο τηλέφωνο κάθε μέρα και τον επισκεπτόμουν στο σπίτι του κάθε βδομάδα. Όποτε είχαμε κάποια γιορτή, ο μπαμπάς ερχόταν στο σπίτι για να γιορτάσει μαζί μας» (κειμ.1), «Μόνο ο μπαμπάς με καταλαβαίνει! Την Κυριακή που πήγαμε μαζί στην προπόνηση, με ρώτησε αν είμαι στεναχωρημένος που θα πρέπει μετά να χωριστούμε...» (κειμ.2), «Λοιπόν, Ιορδάνη, τι λες; Ετοιμάζουμε τις τσάντες μας για αύριο; Είναι Σαββατοκύριακο και θα πάμε στο σπίτι του μπαμπά!» (κειμ.2), «Η Αθηνά και ο αδερφός της ο Στέφανος μένουν μαζί του κάθε δύο εβδομάδες, αλλά δεν είναι όπως πριν» (κειμ.3), «Οι γονείς του Χάρη έχουν την επιμέλειά του από κοινού: μια εβδομάδα θα μένει με τη μαμά του και μια με το μπαμπά του» (κειμ.4). Ο ρόλος των γονιών στη συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών είναι πολύ σημαντικός και ενεργός. Οι γονείς είναι εκείνοι που παρηγορούν, ηρεμούν, προστατεύουν και καθησυχάζουν το παιδί. Σε ένα χωρισμό, τα παιδιά καλούνται, πέρα από την κατάσταση, να διαχειριστούν και τα συναισθήματά τους. Σύμφωνα με το υλικό που χρησιμοποιήθηκε για αυτή την έρευνα, τα παιδιά συχνά νιώθουν θυμό, λύπη και στεναχώρια για τον χωρισμό των γονιών τους. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα. Πιο συγκεκριμένα, «Στην αρχή ήμουν τόσο θυμωμένη και στενοχωρημένη όταν μετακόμισε ο μπαμπάς που δεν ήθελα να του μιλήσω» (κειμ.1), «Στενοχωριόμουν αρκετά όταν έφευγε» (κειμ.1), «Όταν μου είπαν ότι ο μπαμπάς θα παντρευτεί, δεν μπορούσα να το πιστέψω! Ήμουν θυμωμένη με το μπαμπά, επειδή δεν έδινε σ' εμένα και στη μαμά άλλη μία ευκαιρία» (κειμ.1), «Δεν είναι φασαριόζικο, μαμά!», τη διακόπτει εκείνος, «είναι κάπως...στενάχωρο! Και δεν με καταλαβαίνεις ούτε εσύ ούτε η Νεφέλη!» (κειμ.2), «Η Αθηνά νοιώθει πολύ λυπημένη χωρίς το μπαμπά της. Είναι πολύ χειρότερα από το να χάσει την αγαπημένη της κούκλα ή να σχίσει το καλύτερο παντελόνι της» (κειμ.3). Τέλος, υπάρχουν περιπτώσεις όπου τα παιδιά πιστεύουν ότι οι γονείς τους θα τα ξαναβρούν και όλα θα γίνουν όπως πριν. Όπως προαναφέρθηκε, το διαζύγιο αποτελεί μια περίοδο μετάβασης κατά την οποία συναντάται το εκ νέου συγκροτημένο οικογενειακό σχήμα της αρχικής οικογένειας. Στο τρίτο λογοτεχνικό κείμενο αναφέρεται η ελπίδα που έχει ένα παιδί για επανασύνδεση. Πιο συγκεκριμένα,

«Βαθιά μέσα της, η Αθηνά ελπίζει ότι κάποτε θα γυρίσει, γιατί πιστεύει ότι η μαμά και ο μπαμπάς πρέπει να ζούνε μαζί» (κειμ.3).

Παρατηρήθηκε, επίσης, η χρήση επαναλαμβανόμενων σχημάτων. Σε όλα τα λογοτεχνικά παραμύθια, η αφήγηση ξεκινάει με τη χρήση αρνητικών συναισθημάτων και τελειώνει είτε με την αναφορά σε θετικά συναισθήματα είτε η συγγραφέας αφήνει να εννοηθεί η αλλαγή των συναισθημάτων με διάφορες φράσεις. Πιο συγκεκριμένα, στο λογοτεχνικό κείμενο «Στην αρχή ήμουν τόσο θυμωμένη και στενοχωρημένη όταν μετακόμισε ο μπαμπάς που δεν ήθελα να του μιλήσω», «Όταν είμαι μόνη μου και σκέφτομαι την οικογένεια που έχω τώρα, είμαι χαρούμενη» (κειμ.1), «Δεν είναι φασαριόζικο μαμά!, τη διακόπτει εκείνος. Είναι κάπως...στενάχωρο! Και δεν με καταλαβαίνεις ούτε εσύ ούτε η Νεφέλη», «Καληνύχτα, μαμά! Αύριο θα πάμε στον μπαμπά και θα νιώθω την κλωστή μας! Να τη νιώθεις και εσύ, έτσι;» (είπε ο Ιορδάνης χαρούμενος) (κειμ.2), «Η Αθηνά του λέει γιατί είναι λυπημένη», «Ναι, λέει τελικά. Μου αρέσει. Αλλά εσύ θα είσαι πάντα ο μπαμπάς μου» (κειμ.3), «Από τότε που έγινε αυτή η συζήτηση, ένα σύννεφο θλίψης αιωρείται πότε πότε πάνω από τον Χάρη. Έρχεται αθόρυβα και κάνει τα πάντα γκρίζα», «Σε κάθε περίπτωση, σήμερα ο μπαμπάς, η μαμά και ο Χάρης χαμογελάνε. Και είναι καλά» (κειμ.4). Τέλος, παρατηρείται εξίσου η επανάληψη λέξεων. Πιο αναλυτικά, στο πρώτο λογοτεχνικό κείμενο επαναλαμβάνονται οι λέξεις: «μετακόμισε», «σπίτι», «ο μπαμπάς», «καινούργιο-καινούργια», «θυμωμένη», «στεναχωρημένη», «η μαμά», «η φίλη του μπαμπά», «κάθε φορά», «οικογένεια», «παντρευτεί» και «μπερδεμένη». Στο δεύτερο κείμενο παρατηρήθηκε η επανάληψη των εξής λέξεων: «σπίτι», «μαμά», «μπαμπάς», «στεναχωρημένος», «την αλήθεια», «ήρεμοι», «χαρούμενη», «παιχνίδια», «η αγάπη», «Σαββατοκύριακο» και «κρεβάτι». Στο τρίτο κείμενο αναφέρονται «μαμά», «μπαμπάς», «χωρίζουν-χώρισαν», «φίλος της μαμάς» και «μπερδεμένη- μπερδεμένα». Τέλος, στο τέταρτο λογοτεχνικό κείμενο αναφέρονται οι παρακάτω λέξεις. «συζήτηση», «χωρίσουμε-χωρισμός», «μαμά», «μπαμπάς», «σπίτι», «τσακώνονται», «Σαββατοκύριακα» και «επιμέλεια». Η εκάστοτε συγγραφέας στα παραπάνω κείμενα, κάνοντας χρήση το σχήμα της επανάληψης θέλει να δώσει έμφαση στα πρόσωπα που αναφέρονται, στα συναισθήματα και στην κατάσταση που περιγράφονται με την επανάληψη ρημάτων, επιθέτων, ουσιαστικών και προσδιορισμών.

Τέλος, παρατηρείται πως ενισχύεται ο διάλογος τόσο ανάμεσα στους γονείς όσο και ανάμεσα στα αδέρφια. Την ενίσχυση του διαλόγου ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά παρατηρείται σε όλα τα κείμενα που χρησιμοποιήθηκαν σε αυτή την μελέτη. Επίσης, διάλογο μεταξύ των αδερφών εντοπίστηκε σε δύο από τα τέσσερα λογοτεχνικά κείμενα. Πιο συγκεκριμένα, στο κείμενο «**Και η αγάπη...σε ποιο σπίτι μένει;**» παρατηρείται η μεγάλη αδερφή του Ιορδάνη να προσπαθεί να εξηγήσει στον μικρό της αδερφό για την αγάπη που θα συνεχίσει να υπάρχει ανάμεσα σε εκείνους και τους γονείς τους ακόμα και μετά τον χωρισμό και την μετακόμιση του πατέρα τους σε άλλο σπίτι μέσα από ένα «μαγικό» ταξίδι με την «κλωστή της αγάπης». Στο τέλος, μέσα από αυτό τον διάλογο, με τον μικρό Ιορδάνη να θέτει ερωτήσεις και την αδερφή να του απαντά, καταφέρνει ο Ιορδάνης να δει με πιο θετική οπτική τον χωρισμό και την ύπαρξη δυο ξεχωριστών σπιτιών γεμάτο από την αγάπη των γονιών τους. Τέλος, στο λογοτεχνικό κείμενο «**Θα είσαι πάντα ο μπαμπάς μου**» παρατηρείται ο μεγάλος αδερφός της Αθηνάς να έχει μια θετική στάση απέναντι στο νέο σύντροφο της μαμάς του, στο οποίο η Αθηνά δεν συμφωνεί καθόλου και είναι εντελώς αντίθετη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

5.1 Σημειωτική- Σημειολογία

Η επιστήμη της σημειωτικής (ή σημειολογίας) μελετά τα φαινόμενα σημασίας, τα οποία είναι κατά κύριο λόγο κοινωνικά (Μπόκλουντ- Λαγοπούλου, 1983). Μέσω των συστημάτων σημασίας, γίνεται εφικτή η επικοινωνία από τους ανθρώπους καθώς αντιλαμβάνονται τον κόσμο τους αλλά και τον ρόλο τους σε αυτόν (Μπόκλουντ- Λαγοπούλου, 1983). Στην κοινωνική σημειωτική, το σημείο δεν αποτελεί το προϋπάρχον συνδυασμό ενός σημαίνοντος και ενός σημαινόμενου, αλλά ένα σημείο που πρέπει να αναγνωριστεί, να επιλεγεί και να χρησιμοποιηθεί ως έχει. Το σημαίνον (η μορφή) και το σημαινόμενο (το νόημα) δεν εξαρτώνται το ένα από το άλλο μέχρι να ενωθούν από τον δημιουργό σημαδιών σε ένα νέο σημάδι (Kress & Leeuwen, 2010). Από αυτό προκύπτει ότι δεν θεωρούμε τα σημάδια αυθαίρετους συνδέσμους σημαινόντων (μορφών) και σημαινόντων (σημασιών). Σε γλωσσικό επίπεδο, το σημαίνον και το σημαινόμενο δεν μοιάζουν. Όμως, σε εικονιστικό επίπεδο, η σχέση τους είναι αναλογική. Για παράδειγμα, η φωτογραφία ενός σκύλου δεν μπορεί να μας παραπέμψει σε κάποιο άλλο ζώο

Το σημείο είναι δυο ειδών. Το ένα είδος ονομάζεται καταδήλωση και έχει κυριολεκτική σημασία και αφορά το πρώτο επίπεδο των νοημάτων, δηλαδή αυτών που υπάρχουν στα λεξικά. Το δεύτερο είδος ονομάζεται συμπαραδήλωση και έχει συνειρμική σημασία. Αφορά το δεύτερο επίπεδο των νοημάτων (Μπόκλουντ- Λαγοπούλου, 1983).

5.2 Η ανάγνωση της εικόνας

Η ανάλυση μιας εικόνας για να πραγματοποιηθεί είναι αναγκαίο να χρησιμοποιηθεί η «οπτική γραμματική». Η γραμματική είναι συνδεδεμένη με τη γλώσσα και τους κανόνες της. Σύμφωνα με τους Kress & Leeuwen (2010), η γραμματική του οπτικού σχεδιασμού περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο τα απεικονιζόμενα στοιχεία (άνθρωποι, μέρη και πράγματα) συνδυάζονται και αλληλοεπιδρούν σε μια εικόνα. Οι γλωσσολόγοι και η σχολή γλωσσικής σκέψης αντιλαμβάνονται «τις γραμματικές μορφές ως πηγές για την κωδικοποίηση ερμηνειών της εμπειρίας και τις μορφές κοινωνικής αλληλεπίδρασης» (Kress & Leeuwen, 2010).

Η σχέση μεταξύ σημαίνοντος και σημαινόμενου προβάλλει τα άτομα ως πραγματικούς δημιουργούς νοήματος και όχι απλούς διαχειριστές υπάρχουσών συμβάσεων (Kress&Leeuwen, 2010). Συμπερασματικά, στην εποχή της επιστήμης, η εικόνα λειτουργεί «ως βιβλίο της φύσης, ως ένα παράθυρο στον κόσμο (Kress&Leeuwen,2010) που θέλει τον θεατή κριτικό αναλυτή και ενεργητικό αναγνώστη.

5.3 Μέθοδοι ανάγνωσης της εικόνας

Για να αναλυθεί και να ερμηνευτεί η εικόνα χρειάζεται την οπτική γραμματικής. Πιο συγκεκριμένα, με ποιους τρόπους και ποιες μεθόδους θα δομηθεί και θα τοποθετηθεί σε ένα κείμενο μια οπτική αναπαράσταση. Για να δημιουργηθούν οι εικόνες δεν χρειάζεται μόνο η αναπαράσταση της πραγματικότητας γύρω μας αλλά και μια διαπροσωπική αλληλεπίδραση. Η σημειωτική πραγματικότητα υφίσταται μέσα από τη συγκρότηση των εικόνες σε κειμενικές συνθέσεις με διαφορετικούς τρόπους (Kress & Leeuwen, 2010).

Σύμφωνα με το μοντέλο της οπτικής γραμματικής, που αποτελεί μεταφορά του αναλυτικού πλαισίου του Haliday, η πραγμάτωση της ανάγνωσης μιας εικόνας γίνεται μέσα από τρεις λειτουργίες, την «αναπαραστατική» λειτουργία, τη «διαπροσωπική» λειτουργία και τη «κειμενική» λειτουργία. Πιο συγκεκριμένα, όσον αφορά την αναπαραστατική λειτουργία, με τη σημειωτική πρέπει να μπορούν να αναπαραστήσουν αντικείμενα, περιστάσεις, παρέχοντας έτσι μια αναπαράσταση της κοινωνικής πραγματικότητας. Αναφορικά με τη δεύτερη λειτουργία, με τη σημειωτική πρέπει να μπορεί να προβληθεί η σχέση του σημείου και του δέκτη του. Να προβάλλεται, δηλαδή, μια σχέση αλληλεπίδρασης. Αυτό μπορεί να γίνει με τρεις τρόπους. Πρώτον, με την παρουσία ή την απουσία της οπτικής επαφής, τις χειρονομίες και τους μορφασμούς που μπορεί να υπάρχουν σε μια εικόνα. Δεύτερον, με το πλάνο που χρησιμοποιείται στην εικόνα (μακρινό-μεσαίο-κοντινό) και την αντίστοιχη σχέση (απρόσωπη, ουδετερότητα, στενή). Τρίτον, με την τεχνική της «προοπτικής» μέσω της οριζόντιας και κάθετης γωνίας που δείχνουν τη στάση του θεατή με το τι αναπαρίσταται. Τέλος, η κειμενική λειτουργία αφορά όλα τα στοιχεία που χρειάζονται για τη δημιουργία ενός συνόλου. Για να επιτευχθεί αυτή η λειτουργία χρειάζονται τρία συστήματα, τα οποία είναι αλληλένδετα μεταξύ τους. Αναλυτικότητα, χρειάζεται η «πληροφοριακή αξία», η «προβολή» και η «πλαισίωση». Η πληροφοριακή αξία πραγματεύεται την θέση των

στοιχείων σε μια εικόνα, οι οποίες συνδέονται σε διάφορες ζώνες. Οι ζώνες είναι αριστερά και δεξιά, πάνω και κάτω, κέντρο και περιθώριο. Ακόμα, η προβολή είναι τα στοιχεία εκείνα τα οποία είναι τοποθετημένα έτσι ώστε να τραβάνε την προσοχή του θεατή από την εικόνα. Αυτό συμβαίνει με την τοποθέτησή τους στο προσκήνιο ή το φόντο, ανάλογα το μέγεθος, τις χρωματικές αντιθέσεις, την ευκρίνεια και άλλα. Τέλος, η πλαισίωση πραγματοποιείται με την παρουσία ή μη μηχανισμών πλαισίωσης, όπως οι διαχωριστικές γραμμές ή οι γραμμές πλαισίου που είτε μπορούν να απομακρύνει είτε να συνδέει τα στοιχεία μιας εικόνας, δημιουργώντας έτσι είτε ένα σύνολο πληροφοριών είτε ξεχωριστές μονάδες πληροφορίας (Kress &Leeuwen, 2010).

Η Πληροφοριακή αξία της ζώνης αριστερά και δεξιά: Δεδομένο και Νέο

Η ζώνη αυτή έχει να κάνει με τη δεδομένη (αριστερά) και τη νέα (δεξιά) πληροφορία. Στην εικόνα, αριστερά τοποθετείται και παρουσιάζεται κάτι οικείο. Από την άλλη, δεξιά τοποθετείται μια νέα πληροφορία, κάτι που ο θεατής το παρατηρεί έπειτα και που με αυτό παράγεται και γίνεται αντιληπτό, τελικά, το μήνυμα της εικόνας (Kress &Leeuwen, 2010).

Η Πληροφοριακή αξία της ζώνης πάνω και κάτω: Ιδανικό και Πραγματικό

Η ζώνη αυτή του άξονα (πάνω-κάτω) δηλώνει μια ιδανική και πραγματική κατάσταση αντιστοίχως. Στο πάνω μέρος της εικόνας, τοποθετούνται στοιχεία που δηλώνουν το «ιδεώδες» ή αυτό που επιθυμούμε, ενώ στο κάτω μέρος της εικόνας αυτό που πραγματικά συμβαίνει (Kress &Leeuwen, 2010).

Η Πληροφοριακή αξία του κέντρου και του περιθωρίου

Η ζώνη αυτή αφορά τον τρόπο οργάνωσης της εικόνας. Αν υπάρχουν στοιχεία στο κέντρο της εικόνας, αυτά αποτελούν και την κεντρική πληροφορία. Τα υπόλοιπα στοιχεία εξαρτώνται από αυτό και λειτουργούν ενισχυτικά (Kress &Leeuwen, 2010).

Προβολή

Η εικόνα μπορεί να προβάλλει κάποια στοιχεία σε σχέση με άλλα. Αυτό δηλώνει ότι είναι πιο σπουδαία και άξια προσοχής, ανεξαρτήτως της ζώνης που βρίσκονται. Δεν είναι αντικειμενικά μετρήσιμη αλλά προκύπτει από παράγοντες που διεπιδρούν μεταξύ τους. Για παράδειγμα, το μέγεθος, η αντίθεση (τονική, χρωματική), η εστίαση, η προοπτική (Kress &Leeuwen, 2010).

Πλαισίωση

Στην πλαισίωση, τα στοιχεία μπορεί είτε έντονα πλαισιωμένα είτε αδύναμα πλαισιωμένα. Η πλαισίωση δείχνει την διαφοροποίηση της ταυτότητας της ομάδας ενώ η απουσία της στην ίδια την ταυτότητα. Δίνεται η εντύπωση πως πρόκειται για ένα σύνολο, μια μονάδα πληροφορίας. Η σύνδεση πραγματοποιείται με διανύσματα, με στοιχεία που απεικονίζονται όπως κτήρια, δρόμοι ή με οπτικές επαναλήψεις, σε χρώματα και σχήματα (Kress & Leeuwen, 2010).

5.4 Ανάλυση εικόνων

«Ο μπαμπάς παντρεύεται»

Περίληψη: Το βιβλίο «Ο μπαμπάς παντρεύεται» (Daddy's getting married) αφηγείται την ιστορία ενός παιδιού διαζευγμένων γονέων. Πώς νιώθει το παιδί όταν ο ένας γονέας ξαναπαντρεύεται; Μερικές φορές, τα παιδιά νιώθουν συναισθήματα που δεν κατανοούν πλήρως. Θα πρέπει να νιώθουν χαρά; Λύπη; Εγκατάλειψη; Η ιστορία «Ο μπαμπάς παντρεύεται» ενθαρρύνει τα παιδιά να κατανοήσουν ότι ο γονέας που ξανά παντρεύεται θα συνεχίσει να τα αγαπά και να τα φροντίζει (Moore- Mallinos, 2006)

Εικόνα 1: Η μικρή ηρωίδα αναπολεί τις οικογενειακές στιγμές στο υπνοδωμάτιό της.

Συγγραφέας του παραπάνω βιβλίου παιδικής λογοτεχνίας είναι η Jennifer Moore-Mallinos και την εικονογράφηση έχει επιμεληθεί η Marta Fàbrega. Την επιμέλεια είχε η Ευαγγελία Γαλανάκη και η μετάφραση έγινε από το φιλολογικό τμήμα των εκδόσεων Παρισιάνου. Η εικόνα βρίσκεται στην 14^η και 15^η σελίδα του βιβλίου.

Αντικρίζοντας την εικόνα του εικονογραφημένου λογοτεχνικού βιβλίου αντιλαμβανόμαστε ότι η ηρωίδα είναι στεναχωρημένη. Το μικρό κορίτσι, τοποθετείται, σύμφωνα με την εικονογράφο, μέσα στο δωμάτιο της έχοντας γύρω τις προσωπικά αντικείμενα, όπως οικογενειακές φωτογραφίες, παιχνίδια. Το μέγεθος του κοριτσιού πάνω στο κρεβάτι της είναι αρκετά μεγαλύτερο σε σχέση με τα υπόλοιπα αντικείμενα στον χώρο, δίνοντας την εντύπωση για μια ξεχωριστή μονάδα πληροφορίας (Kress & Leeuwen, 2010). Η διαφοροποίηση του μεγέθους του κοριτσιού με τα άλλα αντικείμενα και η τοποθέτησή της στο κέντρο της εικόνας μας δείχνει πως είναι η κεντρική πληροφορία, καθώς και πως είναι άξια προσοχής αφού προβάλλεται σε μεγαλύτερο μέγεθος και με έντονα χρώματα. Ακόμη, το βλέμμα της ηρωίδας, καθώς και η στάση του σώματός της, δείχνουν τα έντονα αρνητικά συναισθήματα που νιώθει. Το βλέμμα της είναι στραμμένο από την αντίθετη πλευρά των υπόλοιπων αντικειμένων δείχνοντας την στεναχώρια που νιώθει, μη αντέχοντας να αντικρίσει τις φωτογραφίες που είναι μαζί με τους γονείς της, σκεπτόμενη πως ο μπαμπάς της θα ξανά φτιάξει τη ζωή του. Επιπλέον, στο πρόσωπο υπάρχει μια σκίαση, δημιουργώντας μια έντονη αντίθεση σε σχέση με τα έντονα χρώματα της υπόλοιπης φωτογραφίας, η οποία υποδηλώνει το φόβο της για την αλλαγή που θα γίνει στη ζωή της. Ενώ, δεξιά τοποθετούνται οι βέρες, οι οποίες ταυτόχρονα προβάλλονται στο μπροστινό μέρος της εικόνας, δείχνοντάς μας μια νέα πληροφορία, κάτι που ο αναγνώστης- θεατής το παρατηρεί μετέπειτα και με αυτό τον τρόπο παράγεται και γίνεται αντιληπτό, τελικά, το μήνυμα της εικόνας. Αριστερά, βρίσκονται οι οικογενειακές φωτογραφίες κάτι οικείο για τον αναγνώστη που έχει ξανά δει και γνωρίζει. (Kress & Leeuwen, 2010). Τέλος, στο κέντρο της δεξιάς σελίδας, προβάλλεται το κείμενο σε μαύρη γραμματοσειρά που έρχεται σε αντίθεση με το ανοιχτό γαλάζιο του φόντου. Το κείμενο γίνεται σαφέστερο παρατηρώντας και την εικονογράφιση. Το μήνυμα είναι ξεκάθαρο διαβάζοντας το κείμενο και βλέποντας την εικόνα.

«Και η αγάπη...σε ποιο σπίτι μένει;»

Περίληψη: Ο Ιορδάνης νιώθει στενοχωρημένος από την ημέρα που τον είδαν οι γονείς του πως θα πάρουν διαζύγιο. Ωστόσο, η ενσυναίσθηση που δείχνουν αλλά και η μαγική δύναμη που του δίνει η αδερφή του Νεφέλη φέρνουν ηρεμία στην ψυχή του... και λάμψη στα μάτια του! (Φρόσω Φωτεινάκη, 2021)

Εικόνα 2: Ο Ιορδάνης, η Νεφέλη και ο μπαμπάς τους παίζουν επιτραπέζια στο σαλόνι περιτριγυρισμένοι από αγάπη.

Συγγραφέας του παραπάνω βιβλίου παιδικής λογοτεχνίας είναι η Φρόσω Φωτεινάκη και την εικονογράφηση έχει επιμεληθεί η Παγκάλου Μαρία. Η εικόνα βρίσκεται στην 19^η και 20^η σελίδα του βιβλίου.

Αντικρίζοντας την εικόνα του βιβλίου, παρατηρούμε στο κέντρο, τους κεντρικούς ήρωες, τον Ιορδάνη, την Νεφέλη και τον μπαμπά τους. Απεικονίζονται με μεγαλύτερα κεφάλια σε σχέση με το σώμα τους, κάτι που είναι άξιο προσοχής δεδομένου της χαρούμενης, γεμάτο αγάπης, οικογενειακής στιγμής που έχουν, καθώς είναι φανερό από τις εκφράσεις τους το πόσο χαρούμενοι είναι. Απεικονίζονται με έντονα χρώματα. Στο πάνω μέρος της εικόνας, εμφανίζονται μπλε και ροζ σκιάσεις, δίνοντας την εντύπωση μιας μαγικής σκόνης, δείχνοντάς μας το ιδεώδες, το μη πραγματικό. Επιπλέον, δεξιά στο πάνω μέρος της εικόνας, απεικονίζεται ένα μαύρο παράθυρο απ' όπου εισέρχεται η σκόνη. Το μαύρο παράθυρο συμπληρωματικά με το κείμενο μας δίνει να καταλάβουμε την ώρα της συγκεκριμένης σκηνής, δηλαδή το βράδυ και το οποίο έρχεται σε μεγάλη αντίθεση με τα υπόλοιπα χρώματα της εικόνας. Τέλος, η εικόνα καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος της σελίδας και λειτουργεί επεξηγηματικά του κειμένου, κάνοντάς το μήνυμα πιο εμφανές.

«Θα είσαι πάντα ο μπαμπάς μου»

Περίληψη: Στην Αθηνά αρέσει πολύ να παίζει θέατρο. Όμως αυτή τη φορά δεν περιμένει με χαρά τη θεατρική παράσταση του σχολείου της γιατί νομίζει ότι οι γονείς της δεν θα είναι εκεί να τη δουν. Οι γονείς της Αθηνάς έχουν χωρίσει και της λείπει ο μπαμπάς της. Όταν η μητέρα της καλεί έναν φίλο στο σπίτι, τον Μιχάλη, η Αθηνά αποφασίζει να κάνει ότι καλύτερο μπορεί, στην πραγματικότητα, ότι χειρότερο για να τον διώξει... (Ann de bode& Rien Broere, 2000)

Εικόνα 3: Η μητέρα της Αθηνάς συστήνει στην Αθηνά τον νέο της φίλο, Μιχάλη.

Συγγραφέας του παραπάνω βιβλίου παιδικής λογοτεχνίας είναι οι Ann de bode& Rien Broere και την εικονογράφηση έχει επιμεληθεί η Ann de bode. Την επιμέλεια έκανε ο Σταύρος Κουμπουζής και το κείμενο στα ελληνικά η Φωτεινή Περαματζέλη. Η εικόνα βρίσκεται στην 20^η σελίδα του βιβλίου.

Στο συγκεκριμένο βιβλίο παιδικής λογοτεχνίας, η εικόνα βρίσκεται στο πάνω μέρος της σελίδας. Βλέπουμε την μητέρα της Αθηνάς να κρατάει το χέρι του νέου της φίλου, Μιχάλη και την μικρή Αθηνά να την κοιτάζει. Παρατηρείται ως φόντο το μαύρο χρώμα που υποδηλώνει τα συναισθήματα που νιώθει η Αθηνά με τη νέα σχέση της μητέρας της. Στο κέντρο της εικόνας, προβάλλεται η Αθηνά και μπροστά της φαίνονται τα χέρια της μητέρας της και του Μιχάλη, θέλοντας με αυτό τον τρόπο, ο θεατής-αναγνώστης να τα παρατηρήσει. Το βλέμμα της Αθηνάς είναι στραμμένο προς τη μητέρα της, η οποία κοιτάζει τον φίλο της. Είναι εμφανές από το βλέμμα της μικρής

ηρωίδας ότι είναι στεναχωρημένη και δεν θέλει αυτή την αλλαγή στη ζωή της. Σε σχέση με το κείμενο, η εικόνα μας απεικονίζει την συναισθηματική κατάσταση της μικρής ηρωίδας για αυτή τη νέα γνωριμία και λειτουργεί συμπληρωματικά του.

«Τα πρώτα μου γιατί: Το διαζύγιο»

Περίληψη: Οι γονείς του Χάρη αποφάσισαν να χωρίσουν. Και ο Χάρης στενοχωριέται και φοβάται. Μήπως φταίει ο ίδιος; Κι αν τον εγκαταλείψουν οι γονείς του; Ο χωρισμός είναι μια περίπλοκη κατάσταση. Με τον Χάρη ανακαλύπτουμε τα συναισθήματα ενός παιδιού και το πώς είναι η ζωή σε δύο σπίτια. (Καμίγ Λοράνς, 2018)

Εικόνα 4: Ο Χάρης παρακολουθεί τον πατέρα του να μαζεύει τα πράγματά του για τη μετακόμιση.

Συγγραφέας του παραπάνω βιβλίου παιδικής λογοτεχνίας είναι η Καμίγ Λοράνς και την εικονογράφηση έχει επιμεληθεί η Μαγκαλί Κλαβελέ. Η εικόνα βρίσκεται στην 10^η και 11^η σελίδα του βιβλίου.

Στην εικόνα παρατηρείται το πακετάρισμα των πραγμάτων του πατέρα, μετά την ανακοίνωση στον γιο τους, Χάρη, ότι θα χωρίσουν. Παρατηρείται ο μικρός Χάρης, να είναι με τα χέρια στις τσέπες και μισολυγισμένα γόνατα υποδηλώνοντας τη στεναχώρια που νιώθει βλέποντας τον πατέρα του να ετοιμάζεται να μετακομίσει. Γύρω τους παρατηρούνται κούτες και στα αριστερά της εικόνας μια βαλίτσα, δείχνοντας το μήνυμα της μετακόμισης και η γάτα, τα οποία είναι γνώριμα στον θεατή

από τις προηγούμενες σελίδες. Το φόντο είναι λευκό, τονίζοντας με αυτό τον τρόπο όλα τα εικονιζόμενα αντικείμενα στη σελίδα και τα οποία είναι και με έντονα χρώματα. Προβάλλονται μπροστά, κυρίως, οι κούτες. Με αυτό τον τρόπο, ο εικονογράφος, κάνει ξεκάθαρο, το μήνυμα της φωτογραφίας. Αναφορικά με το κείμενο, το οποίο είναι γραμμένο με μαύρα γράμματα, παρατηρείται να είναι τονισμένο το ρήμα «μετακομίσει» με πορτοκαλί χρώμα, βοηθώντας και τον θεατή- αναγνώστη να αντιληφθεί τη σημασία της λέξης αυτής, καθώς δεν θα ήταν εύκολο να περιγραφεί η σημασία της μέσα στο κείμενο, διακόπτοντας την αφήγηση. Επομένως, η εικόνα μάς δίνει οπτικές πληροφορίες, παράλληλα με το κείμενο. Τέλος, τονίζονται και οι λέξεις «αγάπη» και «διαφορετική», εξίσου με πορτοκαλί χρώμα, ώστε ο αναγνώστης να δώσει έμφαση και να κατανοήσει πως οι γονείς αγαπιούνται με διαφορετικό τρόπο μεταξύ τους, απ' ό,τι αγαπούν τα παιδιά τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

6.1 Συμπεράσματα της ανάλυσης

Η ανάλυση των εικόνων εστίασε στους παρακάτω τρεις άξονες: στους ήρωες της εικόνας, στα χρώματα και στη σχέση της εικόνας με το κείμενο.

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν:

Ως προς τη μορφή: Γίνεται φανερό πώς και στα πέντε παιδικά λογοτεχνικά βιβλία, οι ήρωες είναι τα μικρά παιδιά. Τα μικρά παιδιά, σε όλα τα λογοτεχνικά κείμενα, εκφράζονται, λένε πώς νιώθουν και απεικονίζονται από τον εικονογράφο οι εκφράσεις τους. Με αυτό τον τρόπο, οι μικροί- αναγνώστες, στους οποίους απευθύνονται ηλικιακά αυτά τα κείμενα, νιώθουν οικεία και μπορούν να ταυτιστούν με τους ήρωες, ενώ το μήνυμα του κάθε λογοτεχνικού κειμένου περνά ανώδυνα στο υποσυνείδητό τους και στις σκέψεις τους. Για παράδειγμα, στο κείμενο της εικόνας του βιβλίου «**Τα πρώτα μου γιατί: Το διαζύγιο**», όπου ο μικρός Χάρης φοβάται πως ο μπαμπάς του θα «χωρίσει» και με εκείνον και θα τον χάσει, μπορεί να δημιουργήσει πολλά συναισθήματα στους μικρούς αναγνώστες και να ταυτιστούν συναισθηματικά με τον μικρό ήρωα της ιστορίας. Ακόμη, η ηρωίδα της εικόνας «**Ο μπαμπάς παντρεύεται**», τοποθετείται στο δωμάτιο της με τα παιχνίδια και της φωτογραφίες με τους γονείς της. Ένα μέρος, οικείο για τους μικρούς- αναγνώστες, οι οποίοι ταυτίζονται τόσο με την συναισθηματική κατάσταση της ηρωίδας, όσο και με το χώρο, όπου η εικονογράφος επέλεξε να την τοποθετήσει, για να εκφράσει τις σκέψεις της σχετικά με το μπαμπά και τη μαμά της. Επιπλέον, οικεία θα μπορέσουν να νιώσουν και να ταυτιστούν με την εικόνα του «**Και η αγάπη...σε ποιο σπίτι μένει;**», όπου οι ήρωες φαίνονται χαρούμενοι και γεμάτοι αγάπη, αφού απεικονίζεται μια οικογενειακή στιγμή του μπαμπά με τα παιδιά του. Έτσι, και ο μικρός- αναγνώστης μπορεί να ανακαλέσει τέτοιες μνήμες και να νιώσει πως καταλαβαίνει τον μικρό Ιορδάνη. Τέλος, η ηρωίδα της εικόνας «**Θα είσαι πάντα ο μπαμπάς μου**», η Αθηνά, παρουσιάζεται να βιώνει μια ρεαλιστική- πραγματική κατάσταση, όπου η μαμά της προσπαθεί να ξαναφτιάξει τη ζωή της. Ο μικρός- αναγνώστης μπορεί να ταυτιστεί με τις εκφράσεις της μικρής Αθηνάς και να αναδειχθούν μέσα από την εικόνα και άλλα συναισθήματα που μπορεί να μην τα είχε βιώσει.

Ως προς τα χρώματα: Στα εικονογραφημένα λογοτεχνικά βιβλία που χρησιμοποιήθηκαν ως ερευνητικό εργαλείο παρατηρείται πως χρησιμοποιούνται κατά κύριο λόγο περισσότερο θερμά χρώματα (άσπρο, κίτρινο, κόκκινο, πορτοκαλί) απ' ό τι ψυχρά (πράσινο, μπλε, μωβ, μαύρο). Πιο συγκεκριμένα, στα κείμενα «**Η αγάπη...σε ποιο σπίτι μένει;**» και «**Τα πρώτα μου γιατί: Το διαζύγιο**» παρατηρείται να κυριαρχεί το άσπρο, το κίτρινο, το κόκκινο και το πορτοκαλί. Αναλυτικότερα, στο λογοτεχνικό βιβλίο «**Η αγάπη...σε ποιο σπίτι μένει;**» παρατηρείται πως το φόντο είναι άσπρο στο μεγαλύτερο μέρος του. Το άσπρο συμβολίζει την θετικότητα, συνδέεται με το φως, την αθωότητα και την ειλικρίνεια (Izzo, 2012). Η εικονογράφος αποτυπώνει την θετική σκέψη που υπάρχει έχοντας την αγάπη ως οδηγό στον χωρισμό των γονέων καθώς και την αθωότητα των παιδιών. Ο πατέρας απεικονίζεται με κόκκινη μπλούζα και το αγόρι με κίτρινη ενδυμασία. Το κόκκινο χρώμα συμβολίζει την δύναμη και την φιλοδοξία χαρακτηριστικά που ένας γονέας καλό είναι να τα έχει και να τα προβάλλει προς τα παιδιά του σε μια κατάσταση όπως είναι ο χωρισμός. Το κίτρινο συμβολίζει την εμπιστοσύνη, την θετικότητα και τη ζεστασιά (Izzo, 2012). Χρώματα που χαρακτηρίζουν το μικρό αγόρι μετά τα ενθαρρυντικά και παρήγορα λόγια της μεγάλης του αδερφής. Αρχίζει να νιώθει εμπιστοσύνη και θετικότητα, ενώ παράλληλα νιώθει ζεστασιά στην αγκαλιά του πατέρα του. Γύρω τους παρατηρούνται διάφορα παιχνίδια στις αποχρώσεις του κίτρινου και του πράσινου προκαλώντας θετικά συναισθήματα στον αναγνώστη. Παρ'όλα αυτά υπάρχουν και ψυχρά χρώματα όπως το γαλάζιο (απόχρωση του μπλε) και το πράσινο στα παιχνίδια που υπάρχουν γύρω τους, γενικά στον χώρο αλλά και στην ενδυμασία της μεγάλης αδερφής. Το μπλε συμβολίζει την εμπιστοσύνη, την πίστη και την αλήθεια (Izzo, 2012). Με αυτό το χρώμα έχει επιλέξει η εικονογράφος να αναπαραστήσει το χαλί στο οποίο τα τρία μέλη της οικογένειας κάθονται. Τέλος, το πράσινο συμβολίζει την ειρήνη και την ισορροπία (Izzo, 2012). Αυτό το μήνυμα θέλει να περάσει η εικονογράφος τόσο από το φόντο όσο και από την ενδυμασία της μεγάλης αδερφής, η οποία προσπαθεί να εξηγήσει στον μικρό της αδερφό για τις θετικές σκέψεις και την στάση τους στην νέα κατάσταση που βιώνουν, χωρίς διαμάχες και φόβους. Στο λογοτεχνικό κείμενο «**Τα πρώτα μου γιατί: Το διαζύγιο**» παρατηρείται το άσπρο, το κόκκινο και το πορτοκαλί στο μεγαλύτερο μέρος της εικόνας. Το φόντο είναι κάτασπρο, το οποίο συμβολίζει την θετικότητα, συνδέεται με το φως, την αθωότητα και την ειλικρίνεια (Izzo, 2012). Όπως άσπρη είναι κατά κύριο λόγο η μπλούζα του μικρού Χάρη έχοντας και κάποιες πορτοκαλί ρίγες. Με

τις πορτοκαλί ρίγες, η εικονογράφος απεικονίζει την ζωντάνια και την ενέργεια του μικρού παιδιού (Izzo, 2012). Ο πατέρας φοράει μια κόκκινη μπλούζα, η οποία συμβολίζει, όπως αναφέρθηκε και για το παραπάνω λογοτεχνικό κείμενο, την δύναμη και την φιλοδοξία χαρακτηριστικά που ένας γονέας καλό είναι να τα έχει και να τα προβάλλει προς τα παιδιά του σε μια κατάσταση όπως είναι ο χωρισμός. Τέλος, η εικόνα έχει, σε μικρό μέρος, το γαλάζιο (απόχρωση του μπλε). Γαλάζιο υπάρχει στο παντελόνι του πατέρα. Το μπλε συμβολίζει την εμπιστοσύνη, την πίστη και την αλήθεια (Izzo, 2012). Το γαλάζιο του παντελονιού με το κόκκινο της μπλούζας του πατέρα ολοκληρώνει τα χαρακτηριστικά που πρέπει να βλέπει το παιδί στο πρόσωπο του γονέα σε τέτοιες καταστάσεις. Ακόμη, στο λογοτεχνικό κείμενο «**Θα είσαι πάντα ο μπαμπάς μου**», παρατηρούνται οι τρεις βασικοί ήρωες της ιστορίας με φόντο το άσπρο και το μαύρο. Όπως ήδη έχει αναφερθεί, το άσπρο συμβολίζει την θετικότητα, συνδέεται με το φως, την αθωότητα και την ειλικρίνεια, το οποίο βρίσκεται στο πάνω μέρος της εικόνας, ενώ στο κάτω μέρος υπάρχει το μαύρο. Το μαύρο συμβολίζει το άγνωστο, την απουσία, την μοναχικότητα (Izzo, 2012). Αυτά είναι τα συναισθήματα της μικρής Αθηνάς έχοντας να αντιμετωπίσει το διαζύγιο των γονιών της αλλά και την γνωριμία της με τον νέο σύντροφο της μητέρας της. Το φόντο, λοιπόν, είναι χωρισμένο στην μέση δείχνοντας τα μπερδεμένα συναισθήματα που έχουν προκληθεί στο παιδί. Η μητέρα απεικονίζεται με κόκκινο και ο σύντροφος με μπλε. Εδώ η εικονογράφος επέλεξε να απεικονίσει τη μητέρα με ένα θερμό χρώμα και τον σύντροφο με ένα ψυχρό, αντίθετο του κόκκινου, χρώμα, το μπλε. Όπως ήδη έχει αναφερθεί και παραπάνω το κόκκινο συμβολίζει την δύναμη και την φιλοδοξία που θέλει να έχει η μητέρα σχετικά με τη γνωριμία της κόρης της με το σύντροφό της και το μπλε συμβολίζει την εμπιστοσύνη, την οποία θέλει να κερδίσει από την κόρη της συντρόφου του. Τέλος, αντίθετα με τα ήδη αναφερθέντα εικονογραφημένα βιβλία στα οποία κυριαρχούν τα θερμά χρώματα, στο λογοτεχνικό κείμενο «**Ο μπαμπάς παντρεύεται**» κυριαρχούν τα ψυχρά. Πιο συγκεκριμένα, το φόντο της εικόνας, το κρεβάτι και το άλμπουμ με τις οικογενειακές φωτογραφίες πάνω στο κρεβάτι είναι μωβ (ανοιχτό και σκούρο). Το μωβ συμβολίζει την αναπόληση και τον συναισθηματισμό (Izzo, 2012). Το κορίτσι αναπολεί τις οικογενειακές στιγμές νιώθοντας στεναχώρια για την νέα κατάσταση που θα βιώσει. Παράλληλα, όμως, υπάρχουν και δύο θερμά χρώματα, το πορτοκαλί και το κίτρινο. Το πορτοκαλί στο χρώμα των μαλλιών του κοριτσιού συμβολίζει την ενέργεια και τη ζωντάνια που έχει ένα παιδί, ενώ το κίτρινο στο κομοδίνο και το προσκέφαλο

του κρεβατιού συμβολίζει την θετικότητα. Η εικονογράφος θέλει να δείξει την προσπάθεια για θετική σκέψη ακόμα και αν όλα φαίνονται γύρω μας άσχημα. Το κορίτσι ήλπιζε και σκεφτόταν με θετικότητα το ενδεχόμενο να ξανά γίνουν όπως παλιά ο μπαμπάς και η μαμά της, αλλά μόνο αν ο πατέρας της δεν είχε γνωρίσει τη νέα του σύντροφο.

Ως προς τη σχέση της εικόνας με το κείμενο: Όλα τα εικονογραφημένα λογοτεχνικά βιβλία που χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα έρευνα χαρακτηρίζονται από τη σχέση που έχουν η εικόνα και το κείμενο μαζί. Η σχέση αυτή βοηθάει στην ανάδυση του τελικού μηνύματος. Πιο συγκεκριμένα, στα λογοτεχνικά κείμενα «**Ο μπαμπάς παντρεύεται**» και «**Η αγάπη...σε ποιο σπίτι μένει;**», η εικόνα λειτουργεί συνδυαστικά με το κείμενο και απεικονίζει ό,τι το κείμενο αφηγείται. Ακόμα, στο κείμενο «**Θα είσαι πάντα ο μπαμπάς μου**», η εικόνα λειτουργεί προσθετικά και δείχνει τις εκφράσεις της μικρής Αθηνάς, ενώ το κείμενο περιγράφει τον διάλογο που είχαν κατά τη γνωριμία της, με τον καινούργιο φίλο της μαμάς της, τον Μιχάλη. Τέλος, στο εικονογραφημένο βιβλίο, «**Τα πρώτα μου γιατί: Το διαζύγιο**», η εικόνα λειτουργεί ως επεξήγηση της τονισμένης λέξης «*μετακομίσει*», ενώ παράλληλα δίνει πληροφορίες με τις εκφράσεις και τη στάση του σώματος του μικρού Χάρη, για το πώς νιώθει ως προς την αλλαγή σπιτιού του μπαμπά του.

Εν κατακλείδι, το θέμα της μονογονεϊκότητας μετά από διαζύγιο συναντάται όλο και συχνότερα σε πολλές οικογένειες την σημερινή εποχή. Η μορφή αυτού του οικογενειακού σχήματος επηρεάζει πέρα από τη σχέση των γονέων και την ζωή των παιδιών, καθώς πρέπει να μάθουν να βιώνουν με νέα δεδομένα. Ένας απλός, κατανοητός αλλά και παράλληλα παιδαγωγικός τρόπος για να καταλάβουν καλύτερα και να συνειδητοποιήσουν την νέα αυτή κατάσταση τα παιδιά της νηπιακής ηλικίας, την οποία ερευνά η παρούσα εργασία, είναι η χρήση λογοτεχνικών κειμένων παιδικής λογοτεχνίας. Τα παραπάνω βιβλία, που χρησιμοποιήθηκαν για την έρευνα αυτού του ζητήματος, θεωρούνται κατάλληλα καθώς τόσο μέσα από το κείμενο όσο μέσα από την εικονογράφηση γίνεται κατανοητό πως αυτό που βιώνουν δεν είναι κάτι ασυνήθιστο και όποια συναισθήματα, σκέψεις και προβληματισμοί μπορεί να τους δημιουργηθούν είναι αποδεκτά και μπορούν να το συζητήσουν με τους γονείς τους. Με το διαζύγιο, οι γονείς δεν παύουν να νοιάζονται και να αγαπούν τα παιδιά αλλά και να είναι δίπλα τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Αγγελοπούλου Β. (1986). *Η πρώτη επαφή του παιδιού με το βιβλίο*, περ. «Διαδρομές», τ. 4, σ. 267

Βοανάκης Ι. (2020). *Η αναγνώριση της πατρότητας τέκνου γεννημένο εκτός γάμου*. Ανακτήθηκε από: <http://www.vaonakis.gr/symfony/new/web/post/i-anagnorisi-tis-patrotitas-teknou-gennimenoy-ektos-gamoy/>

Ελληνική Στατιστική Αρχή (2011). *Ανακοίνωση δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών του Μόνιμου Πληθυσμού της Χώρας σύμφωνα με την Απογραφή Πληθυσμού-Κατοικιών 2011*. Ανακτήθηκε από: [ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ-ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ 2011-Οικονομικά χαρακτηριστικά - Σύνολα Δεδομένων - data.gov.gr](http://www.statistics.gov.gr/ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΑ_ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ/ΑΠΟΓΡΑΦΗ_ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ-ΚΑΤΟΙΚΙΩΝ_2011-Οικονομικά_χαρακτηριστικά_-_Σύνολα_Δεδομένων_-_data.gov.gr)

Καρακώστα Χ, Κονταξάκη Β. (2006). *Αντιλήψεις των άγαμων νέων του Νομού Ηρακλείου για τον θεσμό του γάμου, της οικογένειας και τη μονογονεϊκότητα*. Αδημοσίευτη διπλωματική εργασία του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας της σχολής ΣΕΥΠ του ΑΤΕΙ Ηρακλείου. Ανακτήθηκε από: <https://apothesis.lib.hmu.gr/bitstream/handle/20.500.12688/1136/2006Karakosta.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Κανατσούλη Μ. (2018). *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της παιδικής λογοτεχνίας*. University Studio Press, σ. 20-21, 85, 151-152

Καρπόζηλου Μ. (1994). *Το παιδί στη χώρα των βιβλίων*. Αθήνα: Καστανιώτη, σ.39

Κογκίδου Δ. (1995). *Μονογονεϊκές Οικογένειες. Πραγματικότητα- Προοπτικές- Κοινωνική Πολιτική*. Αθήνα: «Νέα Σύνορα» Λιβάνη, σ. 290

Κοντοπούλου Μ. (2007). *Παιδί και ψυχοκοινωνικές δυσκολίες. Μια ψυχοδυναμική οπτική*. Αθήνα: Gutenberg

Κούσουλας Χ. (1987). *Η Γονική Μέριμνα μετά από ανώμαλη εξέλιξη της έγγαμης σχέσης των γονέων*. Θεσσαλονίκη, σ. 37

Λιμνιάτη Α. (2010). *Νέα Δεδομένα στους Γονεϊκούς Ρόλους: Κοινωνική Μητρότητα και Επαναπροσδιορισμός της Πατρότητας*. Αδημοσίευτη διπλωματική εργασία του τμήματος Επιστημών της Προσχολικής Αγωγής και του Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Ανακτήθηκε από: <https://hellanicus.lib.aegean.gr/bitstream/handle/11610/13875/file0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

- Λοράνς Κ. (2020). *Τα πρώτα μου γιατί: Το διαζύγιο*. Αθήνα: Ψυχογιός
- Μουσουρού Λ.(2005). *Οικογένεια και Οικογενειακή Πολιτική*. Αθήνα: Gutenberg, σ.26
- Μπαμπάλης, Θ. (2005). *Η κοινωνικοποίηση του παιδιού στη σχολική τάξη. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού*. Αθήνα: Ατραπός.
- Μπόκλουντ-Λαγοπούλου Κ. (1983). *Τι είναι η σημειωτική;*, σ.4-12
- Παπαγιάννη Σ., Φώτιου Μ. (2010). *Απόψεις και στάσεις των φοιτητών του ΤΕΙ Κρήτης των σχολών ΣΕΥΠ και ΣΤΕΦ για την άγαμη μητέρα και το παιδί εκτός γάμου*. Ηράκλειο. Αδημοσίευτη διπλωματική εργασία του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του ΤΕΙ Κρήτης. Ανακτήθηκε από: <https://apothesis.lib.hmu.gr/handle/20.500.12688/1006>
- Παπαδάτος Γ. (2016). *Το παιδικό βιβλίο στην εκπαίδευση και στην κοινωνία*. Αθήνα: Παπαδόπουλος. σ.24-26, σ.31, σ.35, σ.75
- Παπαδόπουλος Κ. (2003). *Αγωγές Οικογενειακού Δικαίου. Θεωρία- Νομολογία- Πράξη*. Αθήνα. τ.Β', σελ. 245
- Πλιόγκου Β. (2008). *Η επίδραση της μονογονεϊκότητας στην εκπαιδευτική επιτυχία των παιδιών*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο. Ανακτήθηκε από: <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/18883>
- Πλιόγκου Β. (2011). *Προσεγγίζοντας τη διαφορετικότητα μέσα από την εικόνα των οικογενειακών σχημάτων στα Ανθολόγια Λογοτεχνικών Κειμένων του Δημοτικού σχολείου*. Ανακτήθηκε από: <https://journals.lib.uth.gr/index.php/keimena/article/view/538>
- Πλιόγκου Β. (2016). *Οι αντιλήψεις φοιτητών/ριών για τους παράγοντες που επηρεάζουν την εκπαιδευτική επιτυχία των παιδιών μονογονεϊκών οικογενειών*. Πάτρα: Θεωρία και Έρευνα στις Επιστήμες της Αγωγής, τ.7. Ανακτήθηκε από: <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/18883>
- Ρήγα Α. (2006). *Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις για την οικογένεια σήμερα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Τσιλιμένη Τ. (1999). *Οι μικρές ιστορίες κατά την εικοσαετία 1970-1990 (Γραμματολογική, Παιδαγωγική και Γλωσσική εξέταση)*. Βόλος. Ανακτήθηκε από: <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/13230>
- Φωτεινάκη Φ. (2021) «Και η αγάπη... σε ποιο σπίτι μένει;». Αθήνα: Διόπτρα

Χατζηχρήστου Χ., Γκαρή Α., Μυλωνάς Κ., Καρίτσα Β., Τσιόβουλου Α., Γιαβρίμης Π. (2014). *Στάσεις και Αντιλήψεις Εκπαιδευτικών σχετικά με το Διαζύγιο και την Προσαρμογή των Παιδιών Χωρισμένων Γονέων*. Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών, τ. 63.

Χατζηχρήστου, Χ. Γ. (1998). *Διαζύγιο και μονογονεϊκές οικογένειες στην Ελλάδα: Δημογραφική θεώρηση και μία πρόταση για την ανάπτυξη πολυεπίπεδης συμβουλευτικής παρέμβασης*. Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών, σ.24.

Χίου Ι. (2013). *Αναγνώριση πατρότητας*. Ανακτήθηκε από: <https://www.ioannischiou.gr/anagnwrish-patrohtas/>

Χριστοφιδέλλη Σ. (2015). *Η παιδική λογοτεχνία και ο εγγραμματισμός στην προσχολική ηλικία*. Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης. Ανακτήθηκε από: <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/edusc/article/view/388/350>

Amato, P. & DeBoer, D. D. (2001). *The transmission of marital instability across generations: Relationship skills or commitment to marriage*. *Journal of Marriage and the Family*, τ.63, σ.1038-1051.

Braun V. & Clarke V. (2012). *Thematic analysis, APA Handbook of Research Methods in Psychology*. Washington American Psychological Association, σ.51-77

Cherlin, A. (2004). *The deinstitutionalization of American marriage*. *Journal of Marriage and the Family*, τ.66, σ. 848-861.

De Bore A. & Broere R. (2000). *Θα είσαι πάντα ο μπαμπάς μου*. Κρήτη: Γλαύκη

Demo, D. H. & Fine, M. A. (2010). *Beyond the average divorce*, Sage, Thousand Oaks, CA.

Hayman, S. (2010). *Τα παιδιά μου και τα παιδιά σας: Δημιουργήστε μια νέα οικογένεια και ζήστε μαζί με επιτυχία*. Μαδρίτη: Πυραμίδα. Ανακτήθηκε από: <https://el2.nsp-ie.org/familia-reconstituida-possibles-problemas-y-soluciones-6c068e-26c06c>

Insabella M. (2002). *Blended Families*, Child Development, USA: Michilah Reference, σ. 64

Izzo. J. Z. (2012). *Colour: User Experience And Psychology*. Ανακτήθηκε από: <https://usabilitygeek.com/colour-user-experience-psychology/>

Kress G. & Leeuwen T. (1996). *Reading Images: The Grammar of Visual Design*, σ. 16-20, σ.35-41, σ.116-143

Moore- Mallinos J. (2006). *Ο μπαμπάς παντρεύεται*. Αθήνα: Παρισιανός